Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ,
БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

Газетэмнай 1921 оной декабриин 21-һээ гарана. | № 129 (18452). | 1990 оной июниин 5, вторник | Сэн 3 мүн.

М. С. ГОРБАЧЕВОЙ АЛБАНАЙ ХЭРЭГЭЭР США-да ЕРЭЭД БАЙҺАН ТУХАЙ

ВАШИНГТОН. (ТАСС). СССР-эй Президент М. С. Горбачевой албанай хэрэгээр Америкын Холбоото Штадуудта ерэжэ, хэһэн хөөрэлдөөнүүд, уулзалганууд дүүрэжэ байна.

М. С. Горбачев болон Дж. Бушай хоорондохи хөөрэлдөөнүүд Вашингтондо, США-гай Президентын Кэмп-Дэвидтэхи резиденци соо болобо. СССР-эй Президент США-гай конгрессэй хүтэлбэрилэгшэдтэй уулзаһан, американ вице-президент Дэл Куэйлтэй хөөрэлдэбэ.

Совет-американ документнүүдтэ гар табилга Сагаан байшан соо болобо.

Худалдаа наймаанай талаар хэлсээндэ, Химическэ зэбсэг үгы хэхэ ба үйлэдбэрилэн гаргахагүй тухай хэлсээндэ, ядерна туршалгануудай талаар договорой протоколдо, ядерна тэһэрэлгэнүүдые амгалан зорилготойгоор хэхэ договорой протоколдо, атомай элшэ хүсэ хэрэглэхэ талаар харилсаа холбоон тухай хэлсээндэ, студентнэрэр хоорондо хубаалдаха тухай хэлсээндэ М. С. Горбачев, Дж. Буш гараа табиба.

Стратегическэ добтолхы буу зэбсэгүүдые 50 процентээр хорооохо тухай ерээдүйн хэлсээнэй гол дүримүүд тушаа, стратегическэ добтолхы буу зэбсэгүүд тушаа хөөрэлдөөнүүдэй удаадахи шата тухай, Венэдэхи юрын буу зэбсэгүүдээр Венэдэ үнгэргэгдэжэ байһан хөөрэлдөөнүүд тухай, «Берингия» гэжэ улсхоорондын парк тухай хамтын мэдүүлгэ толилогдоо.

Совет талаһаа — СССР-эй гадаадын хэрэгүүдэй министр Э. А. Шеварднадзе, американ талаһаа — США-гай гүрэнэй секретарь Дж. Бейкер болон США-гай правительствын албан зургаануудай бусад хүтэлбэрилэгшэд Президентнүүдэй байха үедэ зарим документнүүдтэ гараа табиба.

РСФСР-эй АРАДАЙ ДЕПУТАДУУДАЙ СЪЕЗД

МОСКВА. (ТАСС). Россин Федерациин Арадай депутадуудай съездын зүблэхэ зүйлэй үшөө нэгэ асуудалые хаража үзэлгэ дүүрэбэгүй. РСФСР-эй Верховно Соведэй Түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшые, хоёр орлогшонорые дахинаа һунгаха талаар нюусаар дуугаа үгэлгын дүнгүүд июниин 1-нэй үдэшын заседани дээрэ соносхогдоо (урда тээнь нэгэ орлогшо һунгагдаа һэн).

Съездын тоололгын комиссиин мэдээсэһэнэй ёһоор, РСФСР-эй Верховно Соведэй Түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшые һунгаха талаар дахинаа дуугаа үгэхэ үедэ дэбжүүлэгшэдэй нэгэниинньшье (Р. Г. Абдулатипов, В. Н. Штыгашев) хэрэгтэй дуу абажа шадабагүй.

С. П. Горячева РСФСР-эй Верховно Соведэй Түрүүлэгшын орлогшоор һунгагдаһан байгаа. Үшөө нэгэ орлогшын тушаал сүлөө байһаар: энэ тушаалда дэбжүүлэгдэһэн С. М. Шахрай, Ю. Р. Яров хэрэгтэй дуу абажа шадабагүй.

Съезд тоололгын комиссиин протоколнуудые батална.

Тиигэжэ дахин һунгалта болохо. Һунгалта съездын хүдэлмэреэ үргэлжэлүүлхэ понедельнигтэ үнгэргэгдэхөөр хараалагдана.

СССР-эй АРЕНДАТОРНУУДАЙ ХОЛБООНОЙ СЪЕЗД

СССР-эй арендаторнуудай ба хубиин ажал эрхилэгшэдэй холбооной нэгэдэхи съезд хүдэлмэреэ июниин 3-да Москвада дүүргэбэ. Бүхы союзна республиканuудай 720 делегат тэрээндэ хабаадаа. СССР-эй арадай депутат, СССР-эй Наукануудай академиин гэшүүн-корреспондент П. Г. Бунич холбооной президентээр һунгагдаба, И. М. Баскин гүйсэдхэхэ дирекциие толгойлбо.

Съездэ хабаадагшадай тэмдэглэһэнэй ёһоор, мүнөө арендна хүдэлөөн хурдан түргэнөөр үргэдэн хүгжэнэ. Арадай ажахын элдэб һалбаринуудта үнгэргэгдэһэн асуултын үндэһөөр, гүрэнэй предприятинуудай 60 процентнь арендэдэ орохые хүсэнэ, 25 процентнь үшөө тодорхойлоогүй байна, ойройдоол 14 процентнь буруушаана.

СССР-эй арендаторнууд болон хубиин ажал эрхилэгшэдэй холбооной гэшүүдые хуулиин талаар хамгаалха ёһотой зүбшэлэлгын-юридическэ албаниие байгуулха шиидхэбэри съездын тогтоол соо оруулагдаба.

Съездын делегадууд СССР-эй Президент М. С. Горбачевто хандахадаа, арендые саашадань хүгжөөхын тула арендэ ба хубиин ажал эрхилэлгэ тухай союзно-республиканска бүлэг хуулинуудые дары зохёохо эрилтэ табина.

Холбооной хоёрдохи съезд 1991 оной май-июньдэ Ленинградта үнгэргэгдэхөөр хараалагдана.

(ТАСС).

Областной партийна XXXV конференци

МАНДАТНА КОМИССИИН ТҮРҮҮЛЭГШЭ П. А. ЧУКРЕЕВЭЙ ЭЛИДХЭЛҺЭЭ

Һунгалта түрүүшынхиеэ гол түлэб хэдэн хүнһөө шэлэжэ, партийна эхин организацинуудай суглаанууд дээрэ гү, али партийна һунгуулиин округуудаар хамтаруулагдаһан хэдэн парторганизацинуудай суглаанууд дээрэ үнгэргэгдөө. Бүхы городской, районно партийна организацинуудта делегадуудай һунгалта «Партийна хүтэлбэрилхы органуудай һунгалта үнгэргэхэ тухай» КПСС-эй ЦК-гай заабаритай, Центральна Комитедэй тогтооһон гуримтай, КПСС-эй обкомой V Пленум дээрэ баталагдаһан, партиин ерэн гэшүүнһээ нэгэ делегат түлөөлхэ гэһэн нормотой зохилдуулан, үнгэргэгдөө гэжэ Мандатна комисси областной партийна XXXV конференцидэ элидхэнэ.

Бүхы делегадуудай эрхэ түлөөлэлгые Мандатна комисси шалгаад, бүрин хүсэд гэжэ мэдэрээ.

Конференцидэ 640 делегат, тэрэ тоодо 413 делегат гэхэ гү, али 64,5 процентнь түрүүшынхиеэ һунгагдаа. 102 делегадынь — эхэнэрнүүд.

Улаан-Үдын локомотив-вагон заһабарилгын заводой, авиационно болон прибор бүтээлгын нэгэдэлнүүдэй, барилгын «БАМтоннельстрой» управлениин, «Нижнеангарсктрансстрой» трестын, Зэдын вольфрам-молибденэй, Улаан-Үдын нарин сэмбын, Онохойн модоной комбинадуудай, территориальна «Бурятавтотранс» нэгэдэлэй, М. И. Калининай нэрэмжэтэ локомотивна депогой партийна эхин организацинуудай делегацинууд конференци дээрэ эгээл томонууд болоно.

Хубилган шэнэдхэлгын хэрэгтэ эдэбхитэйгээр хабаададаг, шударгы шанга ажалаараа, эдэбхи түгэс ажаһууха хараа бодолоороо өөһэдынгөө ажалша коллективүүдтэ, городской, районно партийна организацинуудта нэрэ хүндэтэй болоһон коммунистнууд конференциин делегадуудаар һунгагдаа.

Делегадуудай бүридэлдэ манай общественна бүхы бүлэгүүдэй түлөөлэгшэд: 83 хүдэлмэрилэгшэд, 29 колхозникууд, эрдэмэй арадай һуралсалай, элүүрые хамгаалгын болон соёлой 82 хүдэлмэрилэгшэд — һунгагдаа. Материальна үйлэдбэриин бүхы һалбаринуудай түлөөлэгшэд конференцидэ һунгагдаа. Тэдэнэй хубитаһаа экономическа хубилалтануудые бэелүүлгэ, ажалые эмхидхэлгын түрүү аргануудые, подрядые, ажахын тоосоое нэбтэрүүлгэ, үндэһэн шухала экономическа реформые бэелүүлгэ гол түлэбөөрөө дулдыдаха. Өөһэдынгөө коллективүүдтэ хубилган шэнэдхэлгэ бэелүүлдэг, социальна асуудалнуудые нэтэрүүгээр шиидхэдэг предприяти, эмхи зургаануудай, нэгэдэлнүүдэй 83 хүтэлбэрилэгшэд һунгагдаа.

Агропромышленна комплексдо экономическа хубилалтануудые хангалга, эдеэ хоолой программые бэелүүлгэ, хүдөө ажахыда арендна харилсаануудые нэбтэрүүлгэ колхоз, совхозуудай хүтэлбэрилэгшэдые тон шэнэ эрхэ байдалда табина. Манай конференцидэ һунгагдаһан колхозуудай 23 түрүүлэгшэ, совхозуудай 26 директор хүдөө нютагуудай социальна хүгжэлтэдэ шэглүүлэгдэһэн хараа шугамые бодото хэрэг дээрэ бэелүүлнэ.

Ажалша коллективүүдэй нэгэдэлые батадхаха, үйлэдбэриин болон социальна асуудалнуудые шиидхэлгэдэ ажалшадые хабаадуулха талаар горитой хүдэлмэри ажалша коллективүүдэй соведүүд ябуулна. Делегадуудай дунда ажалша коллективүүдэй соведүүдэй 186 гэшүүн бии.

Партиие хубилган шэнэдхэлгэ партийна комитедүүдэй, партийна эхин организацинуудай урда шанга эрилтэ табина. Партиин горкомуудай, райкомуудай, партиин эхин шатанuудай, партийна хүтэлбэрилэгшэдэй урда мүнөө үедэ шэнэ зорилгонууд табигдана. Олониитын дунда ябуулагдаха политическэ хүдэлмэриин шэнэ онол аргануудые ашаглан абаха, хүнүүдэй найдалые эзэлжэ шадаха гээшэ партийна комитедүүдэй, эхин парторганизацинуудай секретарьнарай, һунгагдамал партийна органуудай гэшүүдэй гол үүргэнь болоно.

Партийна комитедүүдэй, эхин парторганизацинуудай 168 секретарьнар, горкомууд, райкомуудай парткомуудай, партийна бюронуудай 445 гэшүүд конференцидэ һунгагданхай.

Политическэ байгуулалтые шэнэдхэлгын, Соведүүдэй бүрин эрхэтэ засагые бэхижүүлгын, тэдэнэй үүргэ, эрхэ түлөөлэлгые дүүрэн хэмжээгээр һэргээлгын, хуули гаргаха, гүйсэдхэхэ засаг тэдээндэ олголгын эрхэ байдалда арадай депутадуудай урда харюусалгата зорилгонууд табигдана. Конференцидэ бүхы шатын Соведүүдэй 237 арадай депутадууд һунгагдаа.

Зэбсэгтэ Хүсэнүүдһээ 25 делегат конференцидэ һунгагдаа. Армиин коммунистнууд ороной өөрыгөө хамгаалха хүсэ шадалые бэхижүүлнэ, Совет Армида бэелүүлэгдэжэ байһан хубилган шэнэдхэлгые эдэбхитэйгээр дэмжэнэ, сэрэгшэдэй дайшалхы шадабари, һуралсалые нарижуулан һайжаруулна.

Конференциин хүдэлмэридэ 10 үндэһэ яһатанай түлөөлэгшэд хабаадана. Тэдэнэй дунда 374 ород, 224 буряад, Советскэ Союзай ондоо үндэһэ яһанай 42 хүн бии.

Делегадуудай дунда ондо ондоо үенүүдэй коммунистнууд бии. 30 наһатай делегадууд — 15, 31-һээ 40 хүрэтэр — 201, 41-һээ 50 хүрэтэр — 240, 50-һаа дээшэ 162 хүн, 60-һаа дээшэ 22 хүн.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай жэлнүүдтэ 4 делегат партида ороо, хубилган шэнэдхэлгын жэлнүүдтэ 43 делегат партида ороо.

75 процентһээ үлүү делегадууд дээдэ ба хүсэд бэшэ дээдэ, 22 процент дунда, 2,6 процент хүсэд бэшэ дунда эрдэмтэй. Эрдэмэй 15 докторнууд болон кандидадууд делегадууд болонхой.

Конференциин делегадуудай дунда Социалис Ажалай 2 Герой бии, 254 хүн Советскэ Союзай орден, медальнуудаар шагнагданхай.

Мандатна комисси областной партийна XXXV конференциин делегадуудай эрхэ түлөөлэлгые үнэмшэлхэ зуураа тус элидхэлые батални гуйна.

(Конференциин бусад материалнууд 2, 3-дахи хуудаһануудта толилогдобо).

Үдэр бүхэнөө — үндэр ургасада

АЖАЛАЙНЬ БҮТЭЭСЭ ҺАЙН

Загаһата һууринай хойто захада хонидой хашаагай хажууда үндэрөөр обоологдоһон наг шэбхын ойро олон автомашинануудые, тракторнуудые харахадаа, тэдэнэй хажууда хүрэжэ ерэбэбди. Эндэ Хэжэнгын районой «Агропромхимия» нэгэдэлэй оньһожоруулагдамал отрядай гэшүүд ажаллажа байба.

Шара үнгэтэй К-701 түхэлэй трактор наг шэбхэ ашадаг түхеэрэлгээрээ обоолоотой хонидой наг шэбхэ удхан абаһаар, автомашинын кузовуудта, үтэгжүүлгэ сасан хаядаг РОУ-6 түхэлэй тракторнуудай түхеэрэлгэнүүдтэ ашажа үгэнэ. Наг шэбхэ дүүрэнээр ашанхай автомашинанууд, тракторнууд түргэхэн һууриһаа хүдэлһөөр, хойноо тооһо бурьюулан, поли тээшэ шуумайлдаха юм. Тиимэ удааншье болонгүйгөөр наг шэбхэеэ буулгаһан автомашинанууд һөөргөө бусажа, энэ тракторай хажууда ерэһээр кузовуудаа органическа үтэгжүүлгээр дахинаа дүүргэнэ.

Эндэ бидэ тус отрядай бригадир Л. Ц. Аздаевтай уулзажа, эрхилжэ ябаһан ажал хэрэгээрнь һонирхобобди.

— Бидэндэ харюусалга ехэтэй хаһа ороод байна. Газарай үрэжэл һайжаруулха габшагай хоёр һара соо отрядайхидай хэхэ ажал тодорхойлогдонхой гээшэ. Манай энэ бишыхан коллектив габшагай хоёр һарын соносхогдоһонһоо хойшо яһала ехэ хүдэлмэри хээд байна. Районойнгоо олон тоото ажахынуудта органическа үтэгжүүлгэ гаргаха гэһэн хэлсээгээ гүйсэд бэелүүлжэ шадаабди. Жэшээлхэдэ, Худанай совхоздо 11 мянган тонно наг шэбхэ, Хөөрхын совхоздо 1,5 мянган тонно, «Первомайский» совхоздо 11 мянган тонно, Хэжэнгын совхоздо 10 мянган тонно наг шэбхэ шэрээд, мүнөө энэ ажахыда дүрбэдэхи үдэрөө хүдэлхэдөө, дүн хамтадаа 1,5 мянган тонно хонидой хохир кукуруза таригдаха полидо гаргабабди. Бидэ Ута-гуя гэжэ нэршэһэн 300 гектар полидо үтэгжүүлгэ гаргаад байнабди. Энэ полидо силосэй ургамалнууд таригдаха юм,— гэжэ Леонид Цыденжапович хөөрэнэ.

Эдэнэр энэ совхозтой хэлсээ баталхадаа, дүн хамта 15,0 мянган тонно наг шэбхэ шэрэжэ үгэхэ байна. Отрядай гэшүүд июнь һара гаратар энэ хэлсээшээ бэелүүлхээр хараална. Эндэ дүй дүршэлөөр баян хүнүүд хүдэлдэг юм. Наг шэбхэ ашадаг түхеэрэлгэдэ Батоцырен Аюшеевич Цыбикжапов, ММЗ-555 түхэлэй хоёр автомашинада комсомолец Виктор Дмитриев, Аюржана Цыренович Доржижапов, тракторнуудта Батор Долгоров, Доржо Дулмажапов гэгшэд ажаллана. Нүхэр Цыбикжапов һайнаар хүдэлхэдөө, хоёр тракторай түхеэрэлгэнүүдые, хоёр автомашиные жэншэдгүй хангажа үрдинэ.

Энэ отрядай гэшүүд хэлэһэндээ хүрэхэ дүүрэн арга боломжотой. Юуб гэхэдэ, тэдэнэрэй эрхилһэн ажалынь бүтэсэтэй бшуу.

Д. ДОНДОКОВ.

Хэжэнгын район.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: наг шэбхэ ашагдана, отрядай бригадир Л. Ц. Аздаев.

М. ХАМАГАНОВАЙ фото.

ШЭНЭ ПРЕДПРИЯТИ МҮНДЭЛБЭ

Хоринн инкубаторно-шубуу үсхэбэрилхэ станци һүүлэй жэлнүүдтэ горитойгоор үргэдхэгдэжэ, гансашье дальбараануудые олоор дэгжээнэ бэшэ, мүн үндэгэ, тахяагай шанартай мяха ехээр үйлэдбэрилжэ бэлэдхэдэг болонхой. Жэшээлбэл, тус станциин коллектив жэлдээ 1,5 миллион түхэригэй продукци үйлэдбэрилнэ гэхэ гү, али эдеэ хоолдо хэрэглэгдэхэ 9,5 миллион үндэгэ, 300 тонно тахяагай мяха бэлэдхэнэ. Тиимэһээ инкубаторно-шубуу үсхэбэрилхэ дурсагдагша станциие Хоринн шубуунай фабрика болгон томодхохоор Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Совет тогтоол абаа.

Анханда багахан станци байһанаа томо фабрика болотороо үргэдхэгдэһэн энэ предприятиин коллектив жэлдээ 50 мянган үндэгэлхэ тахяа үсхэбэрилдэг болохо юм.

Манай корр.

МЭДЭЭСЭЛЭЙ НИИТЭ-ПОЛИТИЧЕСКЭ ТУБТЭ

Июниин 8. Республикын олондо мэдээсэлнүүдые дэлгэрүүлэн тараадаг хэрэгсэлнүүдэй түлөөлэгшэдтэй уулзалга 18 час 30 минутада эхилхэ.

Июниин 11. КПСС-эй XXVIII съездын делегадуудтай уулзалга эмхидхэгдэхэ. Эхининь 18 час 30 минутада.

Дуратай бүхы зон уригдана. Эдэ уулзалганууд Политическэ гэгээрэлэй байшан соо эмхидхэгдэхээр хараалагдана.

Областной партийна XXXV конференци

ПАРТИИН XXVIII СЪЕЗДЫН ҮЗЭМЖЭДЭ ТАБИГДАХА КПСС-эй ЦК-гай ПЛАТФОРМЫН БА СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН УСТАВАЙ ПРОЕКТНҮҮД ТУХАЙ

ЭЛИДХЭЛ ЗҮБШЭН ХЭЛСЭЛГЭ

Р. Б. ГАРМАЕВ — «Буряад үнэн» газетын редактор:

— Үни холоhоо хойшо манай партида хани нүхэсэл хадаа хэлбэришэгүй хуули ёhон болодог байhан юм. Хани нүхэсэлhөө нангин юумэн байгаагүй. Энэ хадаа ниитэ нэгэн hанал бодолтой коммунистнуудай харилсаанда мүндэлhэн байха. Зүгөөр мүнөө али бүхы юумэ тоохоёо болижо байhан сагта демократиин ба олондо мэдээсэлгын ушар шалтагаантайгаар хани нүхэсэл гэhэн ойлгомжо онсо шэнжэтэй, удхатай болоо. Общество болон партида тохёолдоhон хүшэр хүндэ үе сагта манай конференци зарлагдаба. Зонхилон захиралгын олон жэлэй хүтэлбэрилгын hүүлээр хубилган шэнэдхэлгын, hэргээлгын үе саг хүрэжэ ерээ. Үе саг совет коммунистнуудай урда политическэ ба социальна шэнэдхэлгын, обществын ба бүхы партиин хэрэгые хубилган шэнэдхэлгын орёо шухала асуудалнуудые шиидхэхэ зорилго табяа.

Хэрбээ хубилган шэнэдхэлгын түүхэдэ хандаха болоо hаамнай, тэрэ дээрэhээ эхилhэн байгаа. Имагтал Бүхэсоюзна XIX партийна конференциин, Арадай депутадуудай нэгэдэхи съездын hүүлээр политика бэелүүлгэдэ хүн зон эдэбхитэйгээр хабаадалсажа эхилээ hэн. Эндэ экономическа реформо бэелүүлгэдэ алдуунууд гаргагдаhан, кооперативта хандаса эрид хубилгагдаhан, аппарадай салин хүлhэ дээшэлүүлгэ манай ажал хэрэгүүдтэ хангалтагүйгөөр нүлөөлhэн байгаа. Хубилган шэнэдхэлгэ ба хурдадхалга гэhэн уряануудай нэгэн доро бэелүүлэгдэжэ эхилhэн ушарай алдуутай байhые мүнөө сэхэ руунь заанабди. Мүнөө хубилган шэнэдхэлгые хурдадхаха шухала гэжэ тоолонобди. Демократическа хубилалтануудай хурдан түргөөр бэелүүлэгдэхэдэнь, Конституциин үндэhөөр совет обществын хүтэлбэрилхы ба шэглүүлхы хүсэн байhан манай парти хубилгагдангүй, үйлэ хэрэгүүдэй hүүлдэ дабшаhан байгаа. Партиин хараа бодол ямар байха ёhотойб гэhэн асуудал мүнөө эндэ hууhан хүн бүхэнэй hанаа зобооно ёhотой.

Платформын проектын толилогдоhоной hүүлээр Верховно Соведэй гурбадахи сесси февралиин 14-дэ эхилээ hэн. Тэрээн дээрэ партиин үүсхэлээр 6-дахи статья ороной Үндэhэн Хуулиhаа гаргагдаhан байгаа. Тиигэжэ парти общество дотор булюу байдалhаа арсажа, олон партиин бии байха ушарые зүбшөөбэ. Иимэ эрхэ байдалда хараа бодолоо hулаpуулжа болохогүй гэжэ мэнэдэй яун бүхэн ойлгоо hэн. Юуб гэбэл, хүлеэгээд hууха болоо hаа, монархистнууд, анархистнууд, кадедууд болон бусад хүсэнүүд үзэл сурталай забhарые дүүргэхэдээ болохол.

Түрүү үүргээ болюулhанайнгаа hүүлээр парти олониитын дунда үүргэ нүлөөгөө, нэрэ хүндэеэ дээшэлүүлхэ зорилготойгоор шэнэ аргануудые бэдэрхэ зорилго урдаа табиhан байгаа. Гаталан гараhан бүхы замhаа арсаха ёhотой болоно гүбди? Үгы ааб даа. Зонхилон захиралгын, албан хойрог байгуулалтые усадхажа, бэрхэшээл түбэгүүдые зайсуулаад, социализм байгуулха ёhотойбди. Зонхилон захиралгын бэшэ, харин энэрхы ёhото, демократическа социализм байгуулха зэргэтэйбди.

КПСС-эй демократическа платформо, тэрэниие хамгаалагшад Шостаковский, Афанасьев болон бусад юу хэнэб? Үнгэрhэн сагай алдуу эндүүнүүдые зүбөөр заабашье, энэ партиие досооhоонь можо бүлэглэлэй тэмсэлээр hандаргажа hалгааха гэhэн зорилго табина. Съезд, ёhотой коммунистнууд эдэ бүхы hэдэлгэнүүдтэ шанга харюу сохилто үгэхэ аабза гэжэ hананаб.

Парти тухай теоретическэ үгэ буляалдаата хөөрэлдөөнүүд тушаа дуугай байхые хүсэhэн манай общество шэнжэлэгшэд эрдэмтэдэй хараа бодол hаяхан болоhон КПСС-эй Советскэ райкомой пленум дээрэ тон зүбөөр шүүмжэлэгдээ hэн. Хүгжэлтэ түгэс социализмын үеын түүхэтэ илалтануудые магтаха ябадалаа тэдэнэр үшөөл орхёогүй байhаар.

Мүнөө парти үзэл сурталай үүргэ уялгануудаа урдынхиhаа наринаар сахижа, ажал ябуулгаяа улам эршэдхэхэ ёhотой. Юундэб гэхэдэ, үйлэдбэри дээрэ тэрэ үүргэ нүлөө үзүүлхэеэ болёо бшуу.

Манай партийна хэблэл тушаа хэлэхэ болоо hаа, тэрэнэй зорилго «Правда» газетэ тухай» КПСС-эй ЦК-гай hаяхан абаhан тогтоол соо тодорхойлогдонхой. Мүнөө бидэ, юрын коммунистнууд, партийна хүдэлмэрилэгшэд, партийна журналистнууд, хэзээ хэзээнэйхидэ орходоо, эбтэй зэтэйгээр хүдэлжэ, урагшаа нэгэ хараа шэглэлээр дабшаха ёhотойбди. Тиихэдээ hайн бүхы эдэбхи үүсхэлнүүдтэ нэгэ нэгэеэ дэмжэхэ зэргэтэйбди.

Коммунистнуудай харюусалга дээшэлүүлхэ, манай партиин зэргэнүүдые эрюүн сэбэр байлгаха зорилготойгоор XXVIII съездын hүүлээр партийна документнүүдые hэлгэхые дурадханаб.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Областной партийна конференциин делегадууд — Дүтэлүүрэй совхозой ахамад инженер Ж. Б. Дулмаев (Захаамин), Загарайн районой партийна комиссиин түрүүлэгшэ Э. З. Долхонова. «Первомайский» совхозой механизатор Г. Ф. Хороших (Хэжэнгэ), Хэжэнгын уурхайн машинист-экскаваторщик П. П. Лодошанов.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

А. Н. КОЛДУНОВ, партиин Железнодорожно райкомой нэгэдэхи секретарь:

— Буряадай областной партийна конференциин XXVIII съездын урда тээхи түгшүүрилтэй үедэ боложо байhаниинь делегадуудта ямаршьеб даа тусхай ехэ харюусалга түрүүлнэ. Саашадаа хайшан гэжэ хүдэлхэ, коммунистнуудай съезд дээрэ, тэрэ тоодо манайшье делегациин, ямар шэглэл бариха байhанhаа партимнай болон хубилган шэнэдхэлгын хуби заяан дулдыдаха байна.

КПСС-эй Платформын болон Уставай проектнүүд манай районно партийна организацида бүхыдээ анхаралтайгаар зүбшэн хэлсэгдээ. Энэ талаар хэлэхэ юумэмни ганса—бүхы партийна эмхинүүд ба олонхи коммунистнуудна КПСС-эй Платформо баримтална. Зүгөөр зарим тэды дурадхал, hанамжанууд ороо hэн. Тэдэниие зүбшэн хэлсэлгэ болоо hэн.

hүүлэй үедэ үзэл сурталай хүдэлмэриин үндэhэгүйгөөр hула болгогдоhон ушарые коммунистнууд баримталан тэмдэглэнэ. Олоной дунда мэдээсэл тараадаг ашаг үрэ ехэтэй хэрэгсэлнүүд—телевидени, радио, хэблэл, үнгэрхэдөө «Правда» газетээ парти гарhаа алданхай гэhэн асуудал табигдана. Жэшээнь, үзэл сурталай хүдэлмэриин талаар ЦК-да болоhон суглаан ямаршье бодото хэмжээнүүд ба ямаршье хойшолонгүйгөөр үнгэрөө. Тэрэниие «Белоруссиин парторганизацинуудта үзэл сурталай ба хүмүүжүүлгын хүдэлмэри шангадхаха тухай» ЦК-гай Тогтоолтой жэшэгты.

Экономическа реформо гэдэшэ үг удхаараа хадаа hайн юумэн ааб даа. Ажалай бүтээсэ 2,5 дахинаар дээшэлхэ. Теэд тэрэниие бэелүүлхын тула ашаг үрэтэй шиидхэбэри үшөөл олдоногүй. Ороноймнай болон республикымнайшье экономико эгээл иимэ байдалтай.

Үйлэдбэрилгын хүсэнүүдые хүгжөөхэ талаар манай республикада үндэhэн шухала документнүүд бии ха юм. Зүгөөр бэелүүлэгдэжэ байhанайнь үрэ дүнгүүд hанаамнай амаруулхаар бэшэ байна.

Экономическа хубилалтануудые хэхэ ашаг үрэтэй замуудые олохо шухала гэжэ үшөө дахин тэмдэглэхэ hанаатайб. Зүбөөр шэлэгдэhэн замуудгүйгөөр социально-экономическа асуудалнуудые шиидхэхэмнай бэрхэтэй.

Томо томо асуудалнуудые шиидхэхын тулада зарим гол амин асуудалнуудай заабол шиидхэгдэхэ байhанайнь сохомые ажабайдалнай оло дахин батадхаhан гээшэ. Эндэ би социальна асуудал тушаа хэлэнэб. Жэшээнь, овощеор хангалга. Теплицэнүүдгүйгөөр энэ хэрэг бүтэхэгүй ха юм. Горкоопторгдо овощ хадагалха газар хэрэгтэй. Железнодорожно районой партийна организаци саашадаа социальна асуудалнуудые түргөөр шиидхэхэ шэглэл баримталха байна.

Партиин Уставаар хэлэхэдэ, нэгэдэхеэр, парторганизациин секретариин статус тодорхойлхо хэрэгтэй; хоёрдохёор, партиин гэшүүнэй түлбэриие коммунистын салин хүлhэнэй хэмжээнhээ 2 процентыень гэжэ тогтоохо; партиин гэшүүнэй түлбэриhөө ороhон мүнгэ зөөриин 50 процентыень эхин парторганизацида үлөөхэ гэжэ дурадханаб.

В. М. ЗАГУЛОВ—«Бурятгражданстрой» ТСО-гой бетонщик:

Нүхэдүүд! Съездын урдахи КПСС-эй ЦК-гай Платформын ба КПСС-эй Уставай документнүүдые үшөө дахин зүбшэн хэлсэжэ, дүнгүүдые согсолхын тула хүдэлмэришэнhөө эхилээд, министр хүрэтэр бүхы коммунистнуудые партиин областной комитет мүнөөдэр суглуулаа гээшэ. Манай обществын социальна, экономическа бүхы талануудта бэелүүлэгдэхэ реформын гол бодолнууд, мүн тэрэшэлэн партиие эрид шэнэдхэхэ талаар заабаринууд тэрээн соо найруулагданхай.

«Шэлэhэн социалис замда, ажаллаха, пенсеэр хангагдаха эрхэ түлөөhэгүй hуралсал, элүүрые хамгаалга, социальна бусад аша туhа олгохо Октябриин үг зорилгонуудта үнэн сэхэ байхабди» гээд XXVIII съездэ КПСС-эй ЦК-гай Платформо соо тэмдэглэгдэнэ. Энээн тухай мартаха гээшэ социалис үг зорилгонуудай аша туhада, өөрыгөө зорюулhан хүнүүдые хүндэлхэгүй ябадал болоно.

Нүхэд коммунистнууд, арад зоной зүгhөө элдэб янзын зэмэлэлтэнүүдые дуулажа байхань хүрөө болоо бэшэ гү. Ээлдэг тушаалhаань дулдыдангүй, нэн түрүүн коммунистнуудай дунда журам hайжаруулха ёhотойбди. Олон коммунистнууд эдэбхи үүсхэлгүйгөөр хүдэлhэн зандаа. Арад зоной дунда партиин нэрэ хүндые дээшэлүүлхэ хэрэгтэй. Нэгэдэхеэр, КПСС-эй гэшүүнэй гаргаhан гэмтэ ябадал манай нэрэ хүндые гутаана. Хоёрдохёор, коммунистнуудай иимэрхүү ябадал тухай парторганизацинуудта соносхогдоногүй, тиигэжэ дээдын партийна органуудта этигэл найдабариие буурууулна. Партийна хүдэлмэрилэгшэд коллективүүдээр үсөөн ябана, хүнүүдтэй харилсанагүй, тиимэhээ үзэл сурталай талаар байдалые муугаар мэдэнэ. Партийна хүдэлмэрилэгшэд парти доторой мүнөөнэй байдал ба экономико тухай хөөрэлдэхэ хүнүүдые нэгэдүүлхэ ёhотой. Тэдээндэ анхаралаа хандуулаа гэжэ хүнүүд хээзээдэшье ойлгохо. Хүтэлбэрилэгшэд-коммунистнуудта онсо анхарал хандуулха, партиин зэргэнүүдые нягтаруулхын түлөө тэдэнэй харюусалгые дээшэлүүлхэ. Манай партийна организациин коммунистнууд КПСС-эй ЦК-гай Платформые зүбшэн хэлсээ hэн. Тус документын, мүн партийна зэргэнүүдые бэхижүүлхын түлөө КПСС-эй ЦК-гай Нээмэл бэшэгэй гол бодолнуудые бидэ hайшаанабди. КПСС-эй Устав тухай хэдэн үгэ хэлэхэмни. Гэшүүнэй түлбэриин хэмжээ 2 процентhээ дээшэ болгохогүй дурадхал ороо hэн.

2000 он болотор совет айл бүхэниие амяраа квартираар гү, али хубиин гэрээр хангаха шанга, хойшолуулашагүй асуудал бидэнэй урда табигдадаг. Манай хүтэлбэрилэгшэд газетын хуудаhануудта саг үргэлжэ шүүмжэлэгдэдэг гээшэ. Барилгада хэрэгтэй материал абахын тула манай нэгэдэл бусад областьнуудта байрын гэрнүүдые эльгээхэ баатай болодог гэжэ республикын ба хотын коммунистнууд мэдэдэг болог лэ. 10 гэрэй арматурна булад абаха хэлсээтэйгээр Шэтын областиин Петровско заводто 108 дүрбэлжэн метр гэр барригдана. Энэньшье гомдолгүй, манда металлургическа завод үгы ха юм даа. 600 тонно шэрэм сорго ба бусад зүйлнүүдые абахын тула Кемеровскэ областиин Новокузнецк хотодо гэр эльгээхээ байнабдя. ЛВРЗ-дэ, авиазаводто, судна бүтээлгын заводто иимэ продукци хэжэ болохо байгаа. Манай нэгэдэл иимэ асуудалнуудые шиидхэхэ ёhотой. КПСС-эй обкомой ба республикын Министрнүүдэй Соведэй тогтоолые дүүргэхэ; ходо дуталдажа байдаг материалнуудые республикын предприятинуудта үйлэдбэрилгые эмхидхэхэ, жэгдэ олон дабхар гэрнүүдые бэрихээ болихо; барилгашадай ажалай нэрэ хүндые үргэхэ; залуу хүнүүдые барилгада хабаадуулхын тула материальна ба бусад урмашуулга байгуулха. Имагтал Коммунис парти эдэ социальна асуудалнуудые шиидхэжэ шадаха гэжэ hананаб.

П. А. КОТОВ, пенсионер, Ивалгын районно партийна организациhаа:

— Би хуушанай коммунист гээшэб. Тиимэhээ олон юумэ үзэhэн, хараhан байнаб. Худал хуурмаг ябадалые үзэн ядадаг, тиимэ юумэтэй арга шадалаараа тэмсэдэг гээшэб. Оло дахин газетэдэ бэшээб. Теэд олон ушарта тэдэмни хэблэгдээгүй. «Молодежь Бурятии» тэрэниием гаргажа, hая харюу толилбо. Энэ газетэ манай тэндэ боложо байдаг дутуу дундануудтухай сэхыень хэлэхэ арга намда үгөө. Минии бэшэгээр тусхай комисси байгуулагдажа, бүхы юумэ шалгаhан байна. Теэд энэ үе соо намайе ямар үгэнүүдээр нэрлээгүйб. Хэдэн дахин партиин обком дуудаа, бусадшье эмхинүүдэй хүтэлбэрилэгшэд хөөрэлдөө.

Манай партиин райкомой нэгэдэхи секретарь Цымбалюк коммунистнуудай, ажалшадай дунда хүндэгүй болонхой. Тэрэниие депутадаар hунгаагүй ушар энэниие элеэр гэршэлнэ. Би мүнөө 30 хүнэй гараа табиhан бэшэг асаранхайб. Эдэ зон тэрээндэ этигэлээ үзүүлээгүй байhанаа мэдүүлнэ.

Би бата нэгэдэлтэй партиин түлөөб. Зарим нэгэн муу hаналаар манай партиие hандаргахаяа hанана. Энээниие эрид буруушааннаб. Мүнөө үедэ партийна аппарат хүн зонтой уулзажа хөөрэлдэхэеэ айна. Минии hанахада, айха юумэн үгы. Тэдэнэртэй хөөрэлдэжэ, ойлгоогүй юумыень ойлгуулхые оролдохо хэрэгтэй. Манай районда кадрнуудайшье асуудал ехэ бодолгүйгөөр ябуулагдана. Нэгэ тушаалhаа нүгөө тушаалда hуулгаха ушар олон.

В. В. СМОЛИН — Бэшүүрэй районой «Победа» колхозой түрүүлэгшэ:

— Мүнөөдэр олон делегадууд ажахы эрхилэлгын асуудалнуудта тогтоо. Би кадрнуудые хүмүүжүүлхэ ба тэдэнэртэ туhаламжа үзүүлхэ тушаа тогтохо хүсэлэнтэйб. Калининай нэрэмжэтэ колхоздо арбан табан жэлhээ үлүү саг соо мүнөө пенсионер Ч. М. Митыпов түрүүлэгшээр хүдэлhэн юм. Тэрэнэй хүтэлбэрилдэг үедэ ажахы гектарай 20 центнер хүрэтэр ургаса хуряадаг бэлэй. Чимит Митыпович энэ 15 жэлэй туршада колхозоо нилээд дээшэнь үргэhэн, бата найдамтай hуури дээрэ гаргаhан байна. Энэ габьяаень үндэрөөр сэгнэжэ, колхознигууд өөhэдөө суглаан дээрээ нүхэр Митыповтэ 30 түхэриг мүнгэ пенси болгон үгэхэ гэhэн шиидхэбэри абаа hэн. Энэмнай тиимэ ехэшье бэшэ hаа, нютагайнь, сүг ажаллаhан зонойнь хүдэлhэн габьяаень үндэрөөр сэгнэhэн болоно гээшэ ааб даа. Нёдондо жэлдэ үнгэргэгдэhэн суглаан дээрээ ветеранай энэ пенсиинь болюулжархиhан байха юм. Энэ үгэжэ байhан 30 түхэригшьегүйгөөр аха нүхэрнай ажаhуухал юм аабза. Зүгөөр Чимит Митыповичэй зүрхыень нилээд үбдэхөөгөө. Ветеранай саашанхи hанал хүсэлыень мохоогоо. Энэ ушарые районой партийна организаци юушье мэдээшэгүй болоод орхижорхиhон байна.

Үшөө нэгэ түрүүлэгшэ тухай хэлэхэ дурамни хүрэнэ. XXI партсъездын нэрэмжэтэ колхозые 26 жэлэй туршада амжалтатайгаар хүтэлбэрилhэн, мүнөө пенсидэ гараhан Е. З. Утенков тухай хэлэхэмни. Емельян Зиновьевич хүгжэлтын зогсошоhон үе сагта колхоздоо 3 клуб, hургуулиин, үхибүүдэй саадай байшангуудые бариулhан байха юм. Үйлэдбэриин бэшэ барилгануудые бариулхагүй гэhэн хориултай үедэ нүхэр Утенков өөрынгөө шадабаряар иимэ социально-соёлой гуламтануудые бодхооhониинь энэ хүнэй арга шадабариень үшөө дахин элирхэйлжэ үгэнэ бшуу. Мүнөө энэ ажахыда кадрнууд дуталдана гэhэн үгэ оройдоошье дуулахагүйт.

26 жэлдэ түрүүлэгшээр хүдэлөөшье hаань, тэрээндэ тусхайта пенсишье үгтөөгүй. Хорёод жэлдэ колхозые хүтэлбэрилжэ ябаhан намда эдэ бүхы үйлэ хэрэгүүд hанаагмни ехэл зобооно.

Коммунистнууд хүнэй аша габьяае үшөө сэгнэжэ hураагүй зандаа байhаар. Наhанайнгаа амаралтада гарахадань, хүнүүдые зүбөөр, үнэн зүрхэнhөө үдэшэнэгүйбди. Залуушуулда энэ талаар жэшээ харуулнагүйбди. Манай партиимнай үүргэнь иигээд доошолно. Хэд энээниие hэргээхэб? Коммунистнууд лэ ааб даа.

Хүн зоной талыень хараха болоо. Манай нютагта соёлой-спортивна комплекс ехэхэн үүргэ дүүргэдэг. Эндэ дээдэ мэргэжэлтэй 9 хүн ажалладаг юм. Энэ комплексмнай партийна организациин найдамтай түлгүүринь болонхой.

Мүнөө сагта хүнэй талыень хараха, тэдэнэртэ туhаламжа үзүүлхэ, халуун анхаралаар хүреэлхэ гээшэ тон шухала. Хүн зон ямар hанал бодолдо эзэлэгдэнэб. Энээниие коммунистнууд мэдэнэ гээшэ гү? Эд бараанай болон эдеэ хоолой зүйлнүүдэй үнэ сэнгын нэмэжэ эхилхэнь. Хилээмэнэй сэн нэмэхэ тушаа арад зонтой хэлсэнгүйгөөр СССР-эй Верховно Соведэй депутадууд шиидхэбэри баталан абаа. Мүнөө арад зон ехэл hанаата болоод байна. Эдэ асуудалнуудта харюу хэрэгтэйл ха.

Совет, партийна, профсоюзай хүтэлбэрилэгшэдтэ салингынь нэмэнхэй. Эдэнэр hайнаар хүдэлдэг болошоо бэшэл. Гүрэн түрэмнай хаанаhаа мүнгэ олоо юм? Штат үсөөрүүлэгдэhэнhээ гэлсэдэг. Райкомуудта гансал хүдөө ажахын таhаг үгы болгоhон аад, райгүйсэдкомуудта хүдөө ажахын асуудалаар түрүүлэгшын орлогшо, хэрэгүүдые эрхилэгшэ, совет ажалаар мэргэжэлтэн гэhэн штадууд бии болгогдонхой. РАПО үлөөгдэнхэй. Иимэ хубилалта хэндэшье хэрэггүйл.

Р. Р. ХОРИНОЕВА—КПСС-эй Улаан-Үдын горкомой секретарь:

— Городой партийна организациин коммунистнууд КПСС-эй ЦК-гай Платформын проектые бүхы дээрэнь hайшаана. Гэхэтэй хамта, коммунистнууд олон дурадхалнуудые оруулhан байна.

Олон парти тухай хэлэбэл, бидэ мүнөө энээниие арсажа шадахагүй байнабди. Орон доторхи политическэ хүдэлөөндэ сэгнэлтэ үгөөд, КПСС-эй тэрээнтэй харилсаха замыень тодорхойлхо байгаабди. Олон партинуудай эрхэ байдалда ажаллаха болоhон хойноо, тэдэ партинуудай программа болон уставые шудалха ёhотой байгаабди. Энэ талаар манай партиин үзэл сурталай хүдэлмэрилэгшэд мүнөө дээрээ ямаршье теоретическэ ба методическа хүдэлмэриин түсэбгүй байhаар. Тэрэ үеэр зарим «теоретигүүд» элдэб эсын «теори» гаргажа, хүн зониие мэхэлхэ, хооhон үгөөрөө найдуулха гэжэ оролдоно. Жэшээлхэдэ, «Демократическа платформо» гээшэмнай мүнөө нилээд ехэ хүсэн болонхой.

Партиhаа гараха ябадал үргэлжэлhөөр. Улаан-Үдэдэ, жэшээлхэдэ, үнгэрэгшэ жэлдэ 311 хүн партида абтаа, hайн дураараа аяар 76 хүн партиhаа гараха тухай мэдүүлгэ үгөө.

Эдэ тоо, баримтанууд парти доторой байдалые элеэр гэршэлжэ байна ха юм. Гэхэ зуура, бидэ партиин зэргые олошоруулхын түлөө оролдохо ёhотойбди. Арад зомнай мүнөө дээрээ партидаа этигэнэ. Энэниие hая боложо үнгэрhэн hунгалтын дүнгүүд гэршэлнэ. Партиин олон гэшүүд арадай депутадуудаар hунгагдаhан байна бшуу.

Городой коммунистнууд партиие территориально - үйлэдбэриин гуримаар байгуулха ёhо гуримые hайшаана. Ажаhуудаг газар бүридэнь партийна организацинуудые байгуулха гээшэ тон бирагүй хэрэг мүн. Энэ ушарта парти үйлэдбэриhөө, ороноо хүтэлбэрилхэ ябадалhаа холодохо байна бшуу.

Хэрбээ парти обществын политическэ бодото хүсэн болохо гэбэл, обществын революционно хубилалтын хуби заяанай, социально-экономическа зорилгонуудай шиидхэгдэдэг газарта байха ёhотой.

Городской партийна организациин бүридэлые хубилгаха хэрэгтэй гэжэ hанагдана. Партиин горкомые үгы хэхэ гэhэн дурадхал ороо гээд элидхэл соо хэлэгдээ hэн. Минии hанахада, горкомой бүридэл, тэрэнэй штадые хороохо тухай асуудал коммунистнуудай оролсохо хэрэг гэхээр байна. Бидэ, жэшээлхэдэ, партийна эхин организацинуудта анкетэнүүдые тараажа, коммунистнуудай hанал бодолые тодорхойлhон байнабди. Асуудалда харюусагшадай hанал бодолынь хубаарна гэжэ хэлэхэ байнаб. Тэдэнэй хахадынь горкомые усадхаха, нүгөөдэ хахадынь—партиин райкомуудые усадхаха гэhэн дурадхал оруулна.

Автономито республикын ниислэл хотодо партиин городской комитедые үлөөхэ гэhэн дурадхал hайшааха хэрэгтэй гэжэ hанахаар байна. Авиационно, прибор бүтээлгын нэгэдэлнүүд, «Бурятферммаш», шэлэй завод, Буряадай эрдэмэй түб, хэлхээ холбооной үйлэдбэриин - техническэ управлени болон бусад томо предприятинуудай коллективүүд партиин горкомые үлөөхэ хэрэгтэй гэжэ тоолоно.

Тус асуудал анхаралтайгаар хаража үзэхэ хэрэгтэй. Мүнөө городской комитет усадхагдаба гэhэншүү зугаа зоной дунда ябана.

Ороной экономикые hайжаруулха гээшэ хойшолуулашагүй хэрэг болонхой. Парти социально-экономическа асуудалнуудhаа холодохо ёhогүй. Сүлөөтэ дэлгүүр тухай хөөрэлдэхэдэнь, бидэ тээлмэрдэжэ байнабди. Иимэ юумэндэ бэлэн бэшэ байбабди. Н. И. Рыжковой элидхэлэй удаа эдеэ хоолой магазинууд соо юун боложо байгаа гэжэ hананат? Үдэр бүри тэдэ магазинууд 4 миллион түхэригэй эдеэ хоол худалдадаг аад, 6 миллиондо хүрэhэн байна бшуу. Иимэ эрхэ байдалда хүн зондо талоноор эдеэ хоолой продуктнуудые абадаг болохо гурим тогтоогдобо.

Орёо эрхэ байдалда эрид шууд ябуулга хэрэгтэй. Манай парти иимэ эридээр ажал ябуулгаяа эрхилхэ ёhотой гэжэ hананаб.

В. Ц. НАЙДАКОВ, Буряадай эрдэмэй түбэй президиумэй түрүүлэгшэ:

СССР-эй АН-ай СО-гой Буряадай эрдэмэй түбэй коммунистнууд партиин XXVIII съездэдэ «Энэрхы ёhото, демократическа социализм тээшэ» гэhэн КПСС-эй ЦК-гай Платформын ба КПСС-эй шэнэ Уставай проектнүүдые бүхы дээрэнь hайшааhан байна.

«Демократическа платформо» бэшэ, харин КПСС-эй ЦК-гай Платформо партиин үндэhэ hуури болоходоо таараха гэжэ КПСС-эй обкомой элидхэл соо хэлэгдэhые зүбшөөнэб.

Зүбшэн хэлсэгдэжэ байгаа документнүүд тушаа хэдэн ажаглалтануудые хэхэ, дурадхал оруулха хүсэлтэйб.

Программна документ соо социализм тухай эли тодоор хэлэгдэхэ ёhотой. Коммунис партиин ЦК-гай Платформо соо коммунизм тухай нэгэшье үгэ бэшэгдээгүй байhаниинь ойлгогдоногүй.

КПСС-эй Платформо соо обществын соёлой хүгжэлтын мүнөөнэй шэглэлнүүдтэ сэгнэлтэ үгэхэ, соёлой ба тэрэнэй ажал ябуулагшадай эрхэ уялга дээшэлүүлхэ, эрдэм ухаа хүгжөөхэ замуудые тодорхойлхо хэрэгтэй.

Обкомой элидхэлдэ ба областной партийна организациин ерээдүйн документдэ энэ зрилтэ баhал хабаатай. Эрдэм ухаа ба соёл хүгжөөхэ талаар областной партийна организациин гол хараа бодол зохёохо болонобди. Манда энэ талаар теоретическэ ба политическэ документ байха зэргэтэй.

Ороной ба тэрэнэй регионуудай арадай ажахыда экономическа реформын эрид шууд бэелүүлэгдэжэ байхада, дэлгүүрэй гуримшуулагдадаг экономикын бүридэлгын эрхэ байдалда Буряадай АССР-эй социально-экономическа комплексно хүгжэлтын асуудалнууд шэнээр табигдана. Буряадай АССР-эй социально-экономическа комплексно хүгжэлтын программые нютагай бюджедhээ мүнгэ hомолжо, эрдэм ухаанай үндэhөөр зохёохо шухала болоно. Буряадай эрдэмэй түбэй эрдэмтэд энэ асуудалые бэлдэлгэдэ хабаадахаар бэлэн.

КПСС-эй ЦК-гай Платформын «Шэнэ Федераци тээшэ» гэhэн бүлэгые дайраха зуураа, автономито байгуулгануудай хүгжэлтын тодорхой замууд ба тэдэниие бэелүүлхэ аргануудзаагдаагүй гэжэ хэлэхэ хүсэлтэйб.

Россиин Федерациин коммунистнуудай конференциин хүдэлмэридэ манай делегадуудай түрүүшээр хабаадаха дээрэhээнь Россиин Коммунис парти байгуулгые түйлаха гэжэ тэдээндэ даалгаха дурадхал оруулнаб.

Буряадай АССР-эй эрхэ байдалда партиин мүнөөнэй национальна политика бэелүүлхэ талаар КПСС-эй обкомой хараа бодол, комплексно программа зохёохо шухала гэжэ манай эрдэмэй түбэй коммунистнууд-эрдэмтэд тоолоно.

КПСС-эй Уставай шэнэ проектээр иимэ ажаглалта бии. Тэндэ автономито республиканудай партийна организацинууд тухай нэгэшье үгэ хэлэгдээгүй. Устав соо тэдээн тухай хэлэхэ хэрэгтэй. СССР-эй Верховно Соведэй баталан абаhан хуулинууд автономито республиканудай эрхэ уялгануудые нилээд үргэдхэжэ, союзна республиканудай эрхэнүүд болон этигэмжэ түлөөлэлгэнүүдтэй олон асуудалнуудаар тэдэниие адлидхаа. «Партиин эмхидхэлэй байгуулалта» гэhэн гурбадахи бүлэг соо «Автономито республиканудай партийна организацинууд» гэhэн тусхай бүлэг бии болгохо хэрэгтэй. Эдэ партийна организацинуудые областной бэшэ, харин республиканска, тэдэнэй хүтэлбэрилхы зургаануудые обкомууд бэшэ, харин республиканска комитедүүд гэжэ нэрлэхые, эдэ организацинуудай эрхэ, уялгануудые үргэдхэхые бидэ дурадханабди.

А. Г. ДУНИН, Улаан-Үдын үйлэдбэриин авиационно нэгэдэлэй инженер:

Партиин мүнөөнэй байдалай түлөө би, коммунист хүн хадаа харюусалгатай гээшэб. Партиин шиидхэбэринүүдые абахада, би үүргэ нүлөө үзүүлжэ шадаха байгаа гээшэ гүб. Үгы хаш даа. Шиидхэбэринүүдые бэелүүлхэ эрилтэ намда табигдадаг байгаа. Хүтэлбэрилхы үүргэтэй парти зандаа үлэхын тула платформо зохёохо шухала байгаа. КПСС-эй ЦК-гай Платформын проект хойнотон зохёогдожо, зарим бодомжонуудынь эли тодо бэшэ.

КПСС-эй Уставай проектые зүбшэн хэлсэлгын үедэ манай партийна организациhаа 198 дурадхал оруулагдаа. СССР-эй эрхэтэн 18 наhатай болоходоо, политическэ ажал ябуулгада хабаадалсаха эрхэтэй. Харин проект соо 21 наhатайhаа партиин гэшүүн болохо эрхэтэй гэжэ бэшээтэй. Тиимэhээ 2-дохи пунктые абажа, хуушаарнь үлөөхэ дурадхалтайб. «КПСС-эй гэшүүндэ абаха тушаа партийна эхин организациин шиидхэбэриие партиин райкомой бюро баталдаг» гэhэн 7-дохи пункт абаха хэрэгтэй. Энэмнай партийна эхин организациин гол эрхые хизаарлана.

Партиин обкомой элидхэл уншаhанай hүүлээр олон hанамжа түрэнэ. Партийна организацинууд гүрэнэй, ажахын уялгануудые бэелүүлдэггүй гэжэ Уставай проект соо бэшээтэй ха юм. Харин обкомой элидхэлэй гурбанай хоёр хуби ажахын тоо, баримтануудаар бүридхэгдэнхэй. Тиин обком ажахы эрхилэлгые hайжаруулхаар юу хээб гэжэ ойлгохын аргагүй. Партиhаа хүнүүдэй гараhан ушар шалтагаан тухай элидхэл соо муу бэшээр хэлэгдэнхэй. Мүнөө үедэ КПСС-эй гэшүүн бүхэн бодото байдалые зүбөөр шэнжэлээд, шүүмжэлхын сэгнэлтэ үгэжэ, өөрынгөө hанамжа бүрилдүүлхэ ёhотой. Теэд коммунист бүхэн иигэжэ шадахагүй. Юуб гэхэдэ, олон жэлэй туршада коммунистнууд элдэб юумэ бодожо үзэхээ болиhон байна. Гадна политическэ эрдэм мэдэсэнь багадана. Эгээл аюултайнь гэхэдэ, олонхи коммунистнууд эдэбхигүй байhаар. Уставай проект зүбшэн хэлсэлгын үедэ олонхи коммунистнууд тэрээнтэй танилсаагүй гээд элирээ hэн.

В. Б. ХАМАГАНОВ, «Бурятагропромстрой» нэгэдэлэй Түнхэнэй ажахынууд хоорондын нүүдэл оньhожоруулагдамал колонныи бригадир:

Партиин хуби заяагаар, орон доторхи байдалаар хүн зоной hанаагаа зобожо байhые би hайн мэдэнэб. Намда, партийна эхин организациин секретарь hэн туладамни, «Социально-экономическа хүгжэлтые хурдадхахын орондо эршэ hуларддана», «хүн зоной ажаhуудалые hайжаруулхын орондо юундэ доройтолго болоноб» гэхэ мэтын асуудалнуудые табина. Орёо эдэ асуудалнуудта харюу үгэхэнь бэрхэтэй.

Партиие шүүмжэлгэ зарим тээ зүбтэй гэжэ hананаб. Гэбэшье энэ шүүмжэлэл зарим коммунистнуудта хабаатай гээшэ. Юундэ юрын хүдэлмэришэд, колхознигууд иимэ шүүмжэлэлдэ орохо болоо юм? Бүхы хүсэ шадалаа элсүүлэн хүдэлжэ байhан hаалишад, хонишод, барилгашад болон бусад хүдэлмэришэд парти, орон доторхи мүнөөнэй байдалай түлөө зэмэтэй бэшэ гэжэ ойлгыт.

КПСС-эй ЦК-гай Платформын, партиин Уставай проектнүүдэй гол бодомжонууд бидэндэ ойлгосотой, дүтэ байна. Манай партийна эхин организациин коммунистнууд, партиин райкомой гэшүүд өөhэдынгөө дурадхалнуудые оруулжа, энэ ендэр дээрэhээ үгэ хэлэхыемни дурадхаа hэн. Түнхэнэй районой партийна организаци эдэ проектнүүдэй гол бодомжонуудые дэмжэжэ, удаадахи дурадхалнуудые оруулна. Нэгэдэхеэр, партиин ажал ябуулгын эсэсэй зорилгонуудые КПСС-эй ЦК-гай Платформо, партиин Устав соо эли тодоор тодорхойлхо. Хоёрдохёор, партиин эбдэршэгүй бата нэгэдэлые КПСС-эй XXVIII съезд дээрэ хангаха. Гурбадахяар, партийна организациин ажал ябуулгые мүнгэ зөөрөөр хангахын тула hара бүриин партийна түлбэриин 30 процентыень тэдэнэй мэдэлдэ үлөөхэ. Дүрбэдэхеэр, бюджедэй хэм соо партийна комитедүүдэй аппарадые — районно комитедhээ эхилээд, ЦК хүрэтэр зарим тэды үсөөн хүдэлмэрилэгшэдтэй болгохо. Аппарадай хүдэлмэри hайжаруулхын тула нэгэдэхи секретарьhаа эхилээд, инструктор хүрэтэр бултыень хэдэн хүн соохоо шэлэн hунгаха. Табадахяар, хүн зоной hанамжа бодомжонуудые шэнжэлдэг сектор үзэл сурталай таhагуудай дэргэдэ байгуулха. Удаадахинь гэхэдэ, партиин Уставай проект соо хараалагдаhанай ёhоор партийна түлбэриин хэмжээ тодорхойлхо. Тиихэдээ бүхы салин хүлhэнhөө бэшэ, харин налог болоод бусад мүнгэ дараhанай hүүлээр үлөөшэhөөнь түлэгдэхэ ёhотой. hүүлшынхинь

гэхэдэ, партийна эхи
зацинууд үзэл сурта
литико-хүмүүжүүлгын
ридэ гол анхаралы
болоно.

Партийна эхин орг
нуудай ажал ябуул
рынгөө хэдэн hанам
хүсэлтэйб. Эхин орган
партиин бодото
болохо ёhотой. Эхи
тэдэнэр партиин шэ
дые абаха, гаргаха
өөhэдөө шиидхэхэ боло
тиин дээдэ органууд
обком) hунгалгада
Партийна эхин орг
секретариин статус
тэрэнэй социальна
байлгые хангаха. Ор
доторойнгоо ажал
асуудалнуудые өөhэд
шиидхэхэ эрхэ парти
организацида олгох

Манай ПМК район
рилгын ори ганса
но. Жэлэй туршада
1 миллион түхэригэй
хабсаралгын хүдэлмэ
ди. Энэмнай тон
Тиимэhээ байрын гэр
циально-соёлой объ
берилга удаанаар
барилгын материалну
никын дуталдаhан
хүдэлмэришэд зарим
байдаг. Иимэ байдал
hаа гараха, орохо
олошорно. Габэшье
хүтэлбэрилэгшэд бай
hэлгэгдэнэ. Манай
хүтэлбэрилэгшэдэй
шье анхарал хандуу
боложо, эдэ бүгэдэ
данууд үзэгдэнэ.

В. И. БАЛУШКИН, де
путадуудай Сагаан-Нуу
скэ Соведэй түйсэдкомо
лэгшэ: (Зал соохи
ноор).

— Манай коми
КПСС-эй ЦК-гай Пла
партиин Уставай проб
гол түлэб hайшаана
би өөрынгөө коммуни
ажаhуугшадай зүгhөө
мэ асуудалда тан
хандуулхаяа hанан
уурхай 6 жэл соо б
байна. Энэмнай респ
най түлишын, элш
үндэhэ hуури гэжэ
ойлгоноб. Теэд ма
га ямар гээшэб? Юу
стерствэнүүдэй hа
байха зон гээшэбди
hанахада, манай респ
органууд энэ асуу
рал хандуулжа, шии
гөө гэжэ hананаб.
бүри байдалнай муу

Партиин райком
зүгhөө юумэ хэнэгүй
гагүй. Эдэ асуудалн
дэн пленумууд
Теэд эдэ дээдын
дэмжэгдээгүй үлэшө
стерствэнүүд юумэ
гээд найдаад, хүлээ
болоол. Республикы
рилэгшэдшье мана
үсөөн ябадаг,
«дээрэhээ» ерэhэн но
ха. Энэ уурхайн хуби
публикадаал шиидхэ
бди.

Социальна - эко
асуудалнууд шиидх
Гэр байра удаанаар б
манай үхибүүд ямар
соо hурана гээшэб
гэжэ үгы. Республик
гын эмхинүүд эдэ бүг
лүүлхээр болоол. К
циин делегадууд
бидэн тээшэ нюурла
гэхэ байноб.

П. М. БАШКОВ,
Железнодорожно рай
тийна организациhаа:

— Манай партиин
мэ байдалда ороод
хадаа зонхилон захи
бэрилгэhээ болоо.
тусхай эрхэтэй, хүрт
нуудые бии болгоо,
мэhээ бэе бэеэ дэм
шалhан элдэб бүл
лоо. Эндэhээ наци
рондын хёморон
мэhээ би КПСС-эй
литбюрогой бүридэ
hунгаха дурадхал
Гансашье энэ бэшэ
удаадахи шатануудт
шье областной ком
ридэлые шэнэлхэ

Партиин Уставаар
мэн олон. Партийна
дэй нэгэдэхи секре
ференци дээрэ hунга
Тиихэдэ коммунист
тын органдо, КПСС-
ральна секретарь
хандаха эрхэтэй. Б
родуудта партиин
үгы хэхэ. 500 мянга
той городуудта парти
мууд байха ёhотой.
партийна хүдэлмэрил
лин энэ районой
дунда зэргын салин
болгохо хэрэгтэй. Ю
hөө тэдэнэй салин
дооб?

Партийна эхин ор
нуудта ехэ эрхэнүүд
бди. Тэдэнэр партида
хэтэй. Габэшье тэдэ
хэбэри Уставай проект
партиин райкомой бюр
баталагдаха болоно.
дурагүй хүнүүд бии.
нахада, партида оро
хүнэй харюусалга
хын, ямар юумэ бэе
абажа байhанаа мэдэ
партиин райкомой бюр
тэрэниие хаража үзэ
энэ ёhоорнь орхихо

(Түгэсхэлынь 3-дахи

Областной партийна XXXV конференци

ПАРТИИН XXVIII СЪЕЗДЫН ҮЗЭМЖЭДЭ ТАБИГДАХА КПСС-эй ЦК-гай ПЛАТФОРМЫН БА СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН УСТАВАЙ ПРОЕКТНУУД ТУХАЙ

ЭЛИДХЭЛ ЗҮБШЭН ХЭЛСЭЛГЭ

руугүй юумэн гэхэдэ, хүнүүдэй партиhаа гаралга болоно. Энэмнай ехэл эшхэбтэр, гашуудалтай ушар гэжэ тоолоноб. Һүүлэй жэлнүүдтэ манай Арагатын совхозой эхин парторганизациhаа 3 гэшүүн гараа.

Партийна гэшүүнэй түлбэри тухай хоёр үгэ. Уставай проект зүбшэн хэлсэлгын үедэ энээн тухай олон арсалдаан гэрэа. Энэмнай партийна журам сахиха хэрэгтэ хабаатай, мүн бидэ партияа мүнгэ зөөриин талаар баhал дэмжэхэ ёhотойбди. Гэбэшье түлбэриин зарим хуби партийна организацида үлэхэ зэргэтэй гэхээр. Тэрэниие харуулан ойлгуулгын болон бусадшье хэрэглэмжэдэ гаргашалагдаха болохо ха юм.

Һаяхан хэблэлдэ толилогдоhон КПСС-эй обкомой элидхэл соо партийна байгуулалтын асуудалнуудые экономикын, үйлэдбэриин, хүн зоной ажабайдалай бүхы шухала асуудалнуудтай нягта холбоотойгоор хараха, шиидхэхэ ёhотой гэжэ тон зүб хэлэгдэнэ.

Гэхэтэй хамта, партийна хүдэлмэрилэгшэдэй, илангаяа эхин организацинуудай секретарьнарай социальна талаар хамгаалагданхай байха, тэдэнэй эрхэнүүдые найдамтай болгохо тухай hэйсэ хэлсэхээр болоо. Тиигээ hаа, хүн зонтой хүдэлжэ шадаха эдэбхитэй, зоримгой, эмхидхэхы шадабаритай хүнүүд партийна хүдэлмэридэ дуратайгаар орохо hэн.

Үнэндөө, юун болоноб? Совет болон партийна аппарадта хүдэлдэг хүнүүдэй салин нилээд ехэ болгогдоо. Харин партийна эхин организациин секретариин салин үнөөхил 240—250 түхэриг зандаа үлөө. Тэрэнь ажахын хүтэлбэрилэгшын салингай 85 процентнь лэ болоно.

Нүгөө талаараа КПСС-эй райкомой, обкомой аппарадай зарим хүдэлмэрилэгшэд ажалша коллективүүдтэ үсөөн ябадаг, юрын ажалшадай hуудал байдалые ёhоор мэдэдэггүй. Иимэ орёо сагта партийна аппарат лэ арад зонтоёо хамта бүхы бэрхэшээлые дабалсаха ёhотой ха юм.

В. С. БАДМАЕВ, Баргажанай районой Уланай колхозой парткомой секретарь:

— КПСС-эй ЦК-гай Платформын болон партиин Уставай проектнүүдые зүбшэн хэлсэхэдээ, манай партийна организациин коммунистнууд эдэ документнүүдые дүүрэн дэмжэжэ байhанаа элирхэйлээ. Гурбадахи бүлэг соохи ашаг үрэтэй дэлгүүрэй экономикодо орохо тухай асуудалда тогтоходоо, СССР-эй Верховно Соведэй баталан абаhан Хуулинууд бодото дээрээ бэелүүлэгдэнгүй байжа магадгүй гэhэн hанаалые коммунистнууднай хэлээ hэн. Албадан зонхилолгын үе сагай огто үгы болгогдоогүйдэ, гүрэнэй захил бэелүүлхэhээ эхилээд, буйлуулан болбосоруулгын предприятинуудай продукци абаха шанга гурим хүрэтэрөө асуудалнуудые зүб тээшэнь шиидхээгүйдэ ажахынуудай, предприятинуудай эрхилжэ ябаhан ажал хэрэгынь hайн тээшээ хубилхагүй байна. Мүнөө хубилган шэнэдхэлгын үедэ элдэб янзын тоосоон, мэдээ үгэлгэ, дээрэhээ зонхилолго үшөөл бии байhан зандаа. Эдэ бүгэдэ хүтэлбэрилэгшэдэй эдэбхи үүсхэлдэ ехэл муугаар нүлөөлнэ.

1990 оной январиин 1-hээ хүсэндөө ороhон Арендэ тухай Хуули мүнөө болотор хэрэг дээрээ үшөө бэелүүлэгдэжэ эхилээдүй гэхэдэ алдуугүй. Эндэ ямар шалтагаанууд нүлөөлнэб гэхэдэ, нэгэдэхеэр, зарим ажахынуудай, предприятинуудай хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд захирха эрхэhээ хахасахагүй гэжэ арендэ харилсаагаар хүдэлхэеэ дурагүйдэнэ. Хоёрдохёор, эдэнэр арендын Хуулиие hайн мэдэхэгүй байна. Гүримшүүлэгдэдэг сүлөөтэ дэлгүүрэй экономикодо оролгын тон түрүүшын шата болохо арендые бүхы hалбаридаа нэбтэрүүлэхгүйдэ аргагүй болонхой гээшэ ааб даа. Энэ талаар республиканска арендэторнуудай, кооператорнуудай болон бусад ажахын тоосоогоор хүдэлдэг коллективүүдэй зүблөөе зарлаха шухала тоологдоно. Арендэ тухай Хуулиин хэрэг дээрээ бэелүүлэгдэхэ хэрэгтэ республикын эрдэмтэ-экономистнууд өөhэдынгөө үүргые дүүргэхэ уялгатай.

Соведүүдтэ засагыень хойшан гээд бусаахаб гэhэн асуудалда харюусаха хэрэгтэй болоно. Манай сомоной Соведэй харьяата газар дээрэ хоёр тээ мэдэлтэй олон тоото эмхи зургаанууд, организацинууд, предприятинууд бии. Энэ талаар 1991 онhоо хойшо эдэ организацинуудай бүхы мүнгэн hангыень сомоной Соведэй мэдэлдэ дамжуулха гэhэн дурадхал оруулха байнаб. Тиихэдэ hургуулинуудай директорнүүдые, нютагай больницануудай врачнуудые, хүүгэдэй саадые болон клубуудые даагшанарые элдэбын ажахын асуудалнуудые шиидхэлгэhээнь болюулха шухала. Жэшээлхэдэ, hургуулиин директор хирпинсэ, электро-моторнуудые, барилгын материалнуудые бэдэрхээ болижо, ухибүүдыемнай hургадаг, хүмүүжүүлдэг болохо ёhотой. Энэ асуудалые нютагай Соведүүд шиидхэхэ уялгатай гээшэ ааб даа.

КПСС-эй ЦК-гай Платформын болон партиин Уставай проектнүүд соо эхин эмхиин партийна организацинуудай үүргэыень дээшэлүүлхэ тушаа хэлэгдэнхэй. Энэ талаар КПСС-эй обкомой, райкомуудай аппарадыень 50 процент болотор үсөөрүүлхэ хэрэгтэй гэжэ hанагдана.

В. Ф. КОНДРАТЮК, Зэдын вольфрам-молибденэй комбинадай Холтоhоной уурхайн хүдэлмэришэн:

— Манай обществын урда байhан шэнэ, ехэ зорилгонууд КПСС-эй үүргэ ба hуурие хубилгаха тухай асуудал табина. Орон дотор боложо байhан хубилалтанууд бүхы хүнүүдэй эршэ зоригые бадараажа, мүнөө хүдэлмэришэн бүхэн элдэб асуудалнуудые шиидхэхэ замуудые бэдэрнэ, үйлэдбэри дээрэ эзэн боложо байна. Ажаhуудалаа hайжаруулхын тула эрхим hайнаар хүдэлхэ хэрэгтэй гэжэ ажалша зон ойлгожо эхилээ. Гэбэшье бодото байдалда энэнь hанаhанда хүрэмэ түргэнөөр бэелүүлэгдэнэгүй. Иимэ эрхэ байдалда партиин үүргэ эли тодо байха ёhотой. Теэд бидэнэр, хүдэлмэришэн - коммунистнууд иимэ байдалые харанагүйбди. Гэхэ зуура, аппарадай зарим хубиин өөhэдтөө hайн байдал түхеэрхэдэнь, энэнь хүдэлмэришэн-коммунистнуудай нэрэ хүндые доошолно. 122 коммунистынь 31-нь КПСС-эй зэргэhээ гаража ошоо. Мүнөө партийцууд КПСС-эй XXVIII съездын шиидхэбэринүүдые хүлеэгээд байна. Энээнhээ ехэ юумэн дулдыдаха. Эгээл шухаланьгэхэдэ, «Юу хэхэб?» «КПСС-эй гэшүүн яажа хүдэлхэб, ажаhуухаб» гэhэн асуудалнуудта харюу үгтэхэ. Олонхи коммунистнууд энэ асуудалнуудта харюу хүлеэнэ. Бидэнэрэй бата hанамжын ёhоор эдэ асуудалнуудта харюу үгөөгүй hаа, партии үгы болохо. Партиин саашадаа байхын, хүтэлбэрилхы үүргэеэ дүүргэхын тула иимэ юумэн хэрэгтэй.

Нэгэдэхеэр, коммунистын нэрэ хүндэ бузарлаhан хүнүүдэй ажал ябуулгые шалгаха комисси съезд дээрэ байгуулха. Иимэ мэдээнүүдэй байбал, олонитэдэ үргэнөөр мэдээсэхэ. Партиин Уставай, юридическэ хуулинуудай ёhоор тэдэниие хэhээхэ. Экономико доройтуулhанай түлөө партийнабшэ хүнүүдэй бидэниие зэмэлхэгүйн тула энэ манда хэрэгтэй.

Хоёрдохёор, политическэ ажабайдалда гансаараа шиидхэхэ эрхэhээ арсабашье, манай перти хүтэлбэрилхы үүргэтэй хадаа экономико хүгжөөлгэдэ нүлөө үзүүлхэ эрхэтэй байха ёhотой. Һүүлэй 5 жэлэй туршада гансэ хөөрэлдөөнүүд боложо, экономико улам доройтоо. Энэнь хүдэлмэришэдые тон ехээр дайраа. Хубилган шэнэдхэлгын үедэ бии болоhон ниитын эмхинүүд эдэ бүгэдын түлөө ямаршье харюусалгагүй. Арадай депутадуудай Соведүүд hунгагдамал органууд хадаа сэг зуурын эмхи мэтээр байна. Бултадаа хэнhээшье дулдыдахагүй, хүтэлбэрилхэ дуратай. Теэд хэн харюусалга даажа абаха болоноб?

Хүдэлмэришэдэй шэбшэжэ, бодожо ябаhан юумэн тухай КПСС-эй XXVIII съезд дээрэ хэн хэлэхэ болоноб? Оройдоол хоёр хүдэлмэришэн съездын делегадаар hунгагдаа. Тиимэhээ энэ конференци дээрэ hунгалтын дүнгүүдые шэнээр хаража үзэхыень, дахин hунгалта үнгэргэхыень хүдэлмэришэн делегадуудые урялхада зүбтэй ха. Энэ асуудалай орёо хүндэ байhыень харгалзан абан, съездын делегадта кандидадые дэбжүүлхэ шэнэ оньhо зохёохыень КПСС-эй обкомдо даалгахые дурадханабди.

Партиин Устав хүдэлмэришэн-коммунистын үүргые дээшэлүүлнэгүй. Энэ Устав аппарадай ашэ туhада зохёогдонхой. Ямаршье тушаалгүй, депутатшье бэшэ партиин юрын гэшүүд гансал гуйха, нүхэдөөрөө дамжуулан энэ тэрэ асуудалнуудые шиидхэхыень дурадхаха эрхэтэйбди. Иимэ байдалые хубилгахын тула бүгэдөөрэн бодожо үзэе.

Партийна эхин организацинуудай hанамжануудай үндэhөөр аппарат байгуулагдана гэжэ Устав соо бэшээтэй. Харин хаана, хэзээ ямар органоор тэрэ асуудал шиидхэгдэхэб гэжэ тодорхойлогдоогүй. Партийна эхин организацинуудай түлөөлэгшэдhөө бүридэhэн орган энэ асуудалые шиидхэдэг болохые харгалха шухала. Демократическа централизм тухай Уставай проект соо эли тодоор бэшэгдээгүй. Партиие дотороhоонь унагааха дуратайшуулда энэнь туhатай байна. Шанга журам, харюусалгагүйгөөр перти байжа шадахагүй гэжэ эли тодоор эндэ хэлэхэ хэрэгтэй.

Партийна түлбэри салин хулhэнэй 1 процентээр дээшэ байха ёhогүй. Уставай проект соо бэшэгдэhээр бэшэ, харин иимэ гүримээр хубаарилагдаха ёhотой гэбэл: партийна эхин организацида партиин гэшүүнэй түлбэриhөө 50 процентыень үлөөхэ, районно комитедтэ —30, областной —5, КПСС-эй ЦК-да 5 процент үгэхэ.

Абаhан шиидхэбэринүүдые бэелүүлгэ партиин болон тэрэнэй комитедэй нэрэ хүндэдэ ехэ үүргэ нүлөө үзүүлнэ. Үнгэрэгшэ жэлэй октябрь соо КПСС-эй обкомой үдэрнүүд манай райондо болоо hэн. 1990—1995 онуудай туршада районой социально-экономическа хүгжэлтын талаар хэмжээ ябуулганууд тэрэ үдэрнүүдэй дүнгүүдээр зохёогдоо бэлэй. Тэрэ гэhээр 8 hара үнгэрбэшье, ямаршье хубилалта хэгдээгүй. Илангаяа социально-соёлой объектнүүдые бариха асуудал hайнаар шиидхэгдэнэгүй.

А. П. ЕРОФЕЕВ, «Нижнеангарсктрансстрой» трестын хэлхээ холбооной дистанциин начальник (зал соохи микрофоноор):

— КПСС-эй ЦК-гай платформын проектээр абтаха резолюциин зургаадахи хэhэгтэ бэшэгдэhэн «КПСС-эй ЦК-гай нэмэл бэшэг» гэhэн үгэ абахые дурадханаб. Юуб гэхэдэ, энээнэй байгаа hаа, КПСС-эй ЦК-hаа ондоогоор бодомжолдог хүнүүдые шүүмжэлхэ, тоохогүй мурдэхэ гэhэн удхатай. Тиихэдэ Уставай

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Областной партийна конференциин делегадууд—Улаан-Үдын механай комбинадай хүдэлмэришэн Н. Ф. Алашкина, Хяагтын районой Ранжуровай нэрэмжэтэ колхозой парткомой секретарь В. П. Тугулдуров, Зэдын районой «Дружба» колхозой парткомой секретарь Ц. Д. Гумпылов. С. БАЛДУЕВАЙ фото.

проект соо «Манай конференци партийна байгуулха территориально-үйлэдбэриин ёhо гуримые түлөө» гэжэ бэшэхэ хэрэгтэй.

Партийна эхин организацида өөрынгөө байгуулагдаhан шийдхэхэ эрхэ үгэхэ хэрэгтэй гэжэ тоолоно. Тиихэдэ партиин Уставай проект соо 21 наhа гүйсэhэн хүн партидэ абтаха гээд бэшээтэй. Энэ буруу. Хүн 18 наhатай болоходоо хуулиин наhа гүйсэнэ. Тиимэhээ энээниие КПСС-эй Уставай проект соо байhаарнь орхихые гүйнаб. 12-дохи бүлэгтэ, «нюусаар дуугаа үгэхэ» гээд оруулха хэрэгтэй. Мүн секретарьнарые хэдэн хүнүүд сооhоо шэлэжэ hунгаха гээшые дэмжэнэб.

Г. Ф. ШАЛЫГИН, пенсионер, Советскэ районно парторганизациhаа делегат:

— Би Улаан-Үдын Советскэ районой 1-дэхи ЖЭУ-гай дэргэдэхи пенсионернүүдэй партийна организациие түлөөлнэб. Манай организацида 125 коммунист ороно. Партийна суглаанууд дээрэ бидэ хоёр дахин КПСС-эй ЦК-гай Платформыешье, КПСС-эй Уставыешье зүбшэн хэлсээд, иимэ тобшололнуудые хээбди.

Ондоо городуудай жэшээгээр пенсионернүүдэй партийна организацинуудые территориальна болгожо, гол хүдэлмэри ажаhуудаг газартань ябуулха. Бидэниие 1-дэхи ЖЭУ-да даалганхай. Тэндэ нэгэшье коммунист үгы. Тэдэнэй шиидхэдэг асуудалнууд манда дүтэ хабаатай бэшэ.

Партийна эхин организацинуудай эрхые үргэдхэхэ, мүнөө үеын зорилгонуудтай, бодото эрхэ байдалтай зохилдуулан, өөhэдынгөө байгууламжада, ажал ябуулгын программада, онол аргануудта хабаатай асуудалнуудые өөhэдөө шиидхэхэ. Тиин пенсионернүүдэй партийна суглаануудые хоёр hарада нэгэ дахин гү, али хэрэгтэй сагтань үнгэргэдэг болохо.

Пенсионернүүдэй партийна организацинуудта ябуулагдадаг хүдэлмэриин орёо хараада абаад, 100 коммунистhаа үсөөн бэшэ партийна организацинуудта ажалhаа сүлөөлэгдэhэн, салин хүлhэнэй секретариин тушаал бии болгохо.

Экономическа доройтолгоhоо гадна манай республикада сэдьхэл бодолой, соёлой, оюун ухаанай, мүн хүниие хүмүүжүүлгын талаар дорой байдал тохёолдонхой. Соёлдо хабаатай зүйлнүүдээр хонжоо наймаа хэгшэд дураараа ошонхой. КПСС-эй обком энэ асуудалда бага анхарал хандуулна. Энээнhээ уламжалан, hали боли ябадал үзэгдэнэ, үйлэдбэриин журам hуларна, архидалга, гэмтэ ябадалнууд, наркомани дэлгэрнэ.

Соёлые хүтэлбэрилгэ манда тон буруугаар, эрдэмэй үндэhэгүйгөөр эрхилэгдэнэ. Тус hалбариин захиргаанай-хүтэлбэрилгын аппарат хэмжээгээршье, гаргашануудаараашье дан ехэ, нэгэ нэгээ дахаhан байгууламжатай. Харин соёл-гэгээрэлэй эмхи зургаануудай материальна үндэhэ hууринь тон лэ тулюур. Жэшээнь, Улаан-Үдэдэ соёлой табан байшан, хэдэн багахан клубууд бии. Эдэ клубуудта техническэ хүдэлмэрилэгшэдгүйгөөр гушаад зохёохы ажалтан тоологдодог. Харин эдэ гушан хүниие хүтэлбэрилхы 17 эмхи зургаануудта хүдэлдэг зуу гаран тушаалтан захирдаг, үнэтэй заабари үгэдэг байха юм. Тоонуудай талаар зарим тэды эндүүрхэлдэхэ болохоб. Гэбэшье энэ жэшээнэй удхаа зүб байна. Соёлой министерство агропромой, профсоюзуудай соведтэ соёлой таhагууд бии. Соёл гэгээрэлэй хүдэлмэриин республиканска научно-методическа түбтэ табяад хүн хүдэлдэг. Эрдэмэй hалхиншье тэндэ байхагүй, гансал нэрэ. Энэ түбэй хажуугаар профсоюзуудай республиканска соёлой байшан бии болгогдонхой. 22 хүн тэндэ хүдэлдэг. Город, районуудта соёлой таhагууд бии. Тиихэдэ соёлой байшан, клубууд хоёр, заримдаа бүхы гурбан тээhээ мэдэлтэй байдаг.

Ямаршье аша үрэгүй, гаргаша ехэтэй соёлые хүтэлбэрилгын энэ системые усадхаад, соёл-гэгээрэлэй эмхи зургаануудые гансал соёлой министерствэдэ дамжуулха. Албан зургаанай мэдэлтэй клубуудые тус тус предприятинуудта дамжуулха.

Энэрхы ёhотой, демократическа социализм манда дурадхана. Юун гээшэб гэжэ энэ зал соо hуугшадай олониинь мэдэхэ гээшэ гү? Ямар хараа бодолдо, гол ёhонуудта үндэhэлэн, тэрэниие байгуулхаб? Хэншье тэрэниие мэдэхэгүй. Энээн тушаа зарлал тунхаглагшадшье тэрэниие мэдэхэгүй. Тиимэhээ энэмнай зобожо тулиhан манай арад дээрэ табиhан ээлжээтэ туршалга болохоньбэшэ аал?

С. В. ГАВРИЛЮК, авиационно үйлэдбэриин нэгэдэлэй инженер-конструктор:

— Би үгэ хэлэлгээр өөрынгөө нэгэ ажаглалта хэхээ hананаб. Минии hанахада, элидхэл зүбшэн хэлсэлгэ хоёр шэглэлээр ябажа байна. Нэгэниинь зүбшэгдэхэ асуудалда хабаагүй шэглэлээр, нүгөөдэнь хэлсэгдэхэ асуудалаар. Тиимэhээ хэлэгдэхэ асуудалаар үгэ хэлэжэ, ороhон дурадхал бүхэниие зүбшэн хэлсэе.

В. Д. БУДАЕВ, Зэдын районой XX партсъездын нэрэмжэтэ колхозой түрүүлэгшэ:

— КПСС-эй ЦК-гай Платформын болон партиин Уставай проектые зүбшэн хэлсэжэ, тэрэниие hайшаан дэмжэхэтээ хамта районой коммунистнууд, ажалшад орон соо боложо байhан элдэб тааруугүй ябадалнуудта, илангаяа партида добтолхо, бүхы юумэнэй түлөө КПСС-ые зэмэлхэ, марксистско-ленинскэ hургаалые, социализмые, манай үнгэрhэн түүхэтэ замые элдэб эсээр муушалха hэдэлгэнүүдтэ ехээр дураа гутажа байhанаа мэдүүлэ.

Эдэ бүгэдэhөө уламжалан, экономикомнай доройтожо, гурим журам hуларжа, КПСС-эй урагшаа тэгүүлhэн добтолхы ажал ябуулга алдагдажа байна гэжэ манай коммунистнууд, үнэн сэхэ ажалша зон hанаата болоно.

Иимэ байдал олонхи партийна организацинуудташье үзэгдэнэ. Энэ юун дээрэhээ болоноб гэхэдэ, партийна хүдэлмэриин түхэл маяг, онол арганууд ёhоор шэнэлэгдэнэгүй, олонхи ушарта хуушанайнгаа янза соо байhаар. Бидэ үйлэ хэрэгүүдэй ябасаhаа гээгдэнэбди, юумэндэ политическэ зүб сэгнэлтэ үгэжэ шаданагүйбди. Урда мэтэ үнөөхил түсэбэй дүүргэлтын процентдэ, элдэб уряа лозунгын түхэлтэй хэмжээ ябуулгануудта hамаарнабди.

Үнгэрхэдөө hүүлэй үедэ КПСС-эй обкомой олон тоото лекторнүүд, полит-гэгээрэлэй байшангай элидхэлшэд хүдөөтэй зондо хүрэжэ ошохоёо болишоо. Полит-hуралсалшье ёhо тэдысэ, hонигүйгөөр, хашартай болошоhон программаар үнгэргэгдэнэ.

Партийна түлбэриин зарим хубиие организацинуудта үлөөхэ гэhэн дурадхалые зүб гэхээр бэшэ. Гансахан энээгээр партийна организацинууд үзэл сурталай, политическэ, хүмүүжүүлгын хүдэлмэридэхи ехэ «сосрхойнуудые» бүтүүлжэ хэр шадахаб даа? Харин партиин мүнгэ зөөриие нэгэ газарта суглуулаад байгаа hаа, дээрэ бэшэ гү?

КПСС-эй гэшүүндэ кандидадаар 21 наhа гүйсэhэн, юумэ ойлгохо болоhон, түхэлөө олоhон хүниие абадаг болобол, таарамжатай гэжэ hананаб.

Кадрнууд тухай. Һүүлэй үедэ манайда хүтэлбэрилхы тушаалда хүнүүдые гараа үргэлгөөр hунгаха ушар олон болоо. КПСС-эй райкомой бэлэдхэл hайнтай, дүршэлтэй кадрнуудые шэлэжэ дэбжүүлхэ хүдэлмэриие ёhоор ябуулдаггүй дээрэhээнь юрэл наагуур заримандаа hайшаагдаhан, үргэ аматай хүнүүд урагшаа гараад, хэдышье бэрхэ аад, даруу номгон хүнүүдынь хойшоо гарашана.

Өөрынгөө баян дүй дүршэлые хэрэглэжэ, КПСС кадрова политикые зүбөөр бэелүүлхэ ёhотой. Марксистско-ленинскэ hургаалые батаар баримталдаг бидэ коммунистнуудай кадрнуудайнгаа асуудалые хараагаа, нүлөөhөө алдаха болоо hаамнай, бүришье юумэн бүтэхэеэ болихол.

Ю. И. АНОШИН, Барилгын 102-дохи управлениин начальнигай орлогшо:

— Областной, городской, районно партийна организацинуудай армиин подразделенинүүд болон частьнуудай хоорондохи холбоон тухай хэлэхэ hанаатай байнаб.

Мүнөөдэрэй байдалаар тэрэ холбоое ямар гэжэ сэгнэлтэй гээшэб? Барилгын 102-дохи управлениин предприятинуудай партийна организацинууд ямар үүргэ дүүргэжэ, ямар hуури эзэлнэ гээшэб гэхэдэ, республикын болон городой ажахынуудай ажал ябуулгада туhаламжа үзүүлнэбди, харин хэншье манда анхардаггүй гэхэ байнаб.

Сэрэгэй барилгашад гээшэмнай эгээл хямда хүсэн байна бшуу. Тэрэ ямаршье мэргэжэлгүй, ямаршье hонигүй газарта хүдэлхөөр эльгээгдэдэг, ондоо мэргэжэлтэ хүдэлмэришэдэй яашье ошожо үгэдэггүй газарнуудта хэрэглэгдэдэг зон ха юм.

Тэрэ мүртөө тэдэнэй дунда гэмтэ ябадалай гарахань олон. Иимэ байдалаарнай республикын болон Улаан-Үдэ хотын хүтэлбэрилэгшэд hонирходоггүй юм. Харин хуули сахин хамгаалгын органуудай хүдэлмэрилэгшэд албаяа хэнгээ ябадаг ааб даа.

Хүндэтэ коммунистнууд! Арми гээшэмнай—арад зоной үри бэе! Тиимэhээ танай эсэгэ мэтэ анхаралые, эхэ мэтэ зөөлэн дүнгэлгые манай хүбүүд подразделени соогоо мэдэрхэ ёhотой бэшэ гү? Эхин эмхинүүдэй коммунистнууд, ухибүүд тээшээ эрьежэ, байра байдалыень харыта, албан хэрэгээрнь hонирхыта. Эдэмнай нютаг голтой, эхэ эсэгэтэй хүбүүд лэ ха юм. Албата уялгаяа дүүргэхын тула Буряад орондо ерэнхэй, элдэб барилганууд дээрэ хүдэлжэ байна ха юм. Муушье хүдэлнэ бэшэ. Зүгөөр армиин ажабайдал тухай хэблэлдэ тон бага бэшэгдэнэ. Энэ темые саашадаа хэблэлэй хүдэлмэрилэгшэд анхарха бээз гэжэ найданаб.

Н. И. ПОПОВИЧ, «БАМтоннельстройн» барилгын управлениин тоннельнэ 14-дэхи отрядай парткомой секретарь:

— Хойто-Байгалай районой партийна эхин организацинуудта КПСС-эй Платформые зүбшэн хэлсэлгын дүнгүүдые гаргаха үедэ ойлгосогүй юумэн бии байгаа hэн. Тиимэшье байха ёhотой юм бээз. Тус документ үсөөхэн хүнүүдэй хүсөөр бэлдэгдэhэн гэжэ ойлгогдохоор байна. Тиимэhээ орон дотороо политическэ байдалые тодорхойлжо байдаг партиин hанал бодол дүүрэнээр хараада абтаагүй бшуу. Би партбюрогой секретарь байhан тула тус документые шудалhанби, иигэжэ хэлэхэ эрхэтэйб гэжэ hананаб.

Коммунистнуудта ойлгогдоогүй зүйлнүүдые тайлбарилха, тодорхойлхо хэрэгтэй. Коммунистнуудай зорилгонууд Платформо дотор hайнаар харуулагдаа гэхын аргагүй. Коммунистнуудай зорилго Платформо соо «хүсэеэ элсүүлхэ», «кадрова политика бэелүүлгэдэ хабаадаха» гэхэ мэтэ юрын үгэнүүдээр тодорхойлогдоно гээшэ. Минии hанахада, манай партийна нүхэд, политика эрхилэгшэд программа соогоо социализмын түйлаха зорилгые эли тодо болгохо ёhотой. Тиихэдэ нэн түрүүн бэелүүлэгдэхэ программа байха зэргэтэй ха.

Политбюрогой харюусалга, тэрэнэй тоосоон тухай Платформо дотор хэлэгдэнэгүй. Үнэн дээрэ оронноймнай хуби заяан тэрэнэй гарта байдаг ха юм. Политбюрогой гэшүүд өөрынгөө ээлжэ байhан тушаалдаа таарана гү, али үгы гү гэhэн асуудал гарадаг. Тэдэнэр бултадаа эрхимээр ажаллажа ябадаг юм гү? Жэшээлхэдэ, эдеэ хоолой программа юундэ дүүргэгдэнэгүйб? Агропромой хүдэлмэриин түлөө харюусалгатай Политбюрогой гэшүүн нүхэр Е. К. Лигачев байна ха юм.

Архи ба алкоголизмтай тэмсэхэ Указ гаргаад, ороноо 40 миллиард түхэригэй гарзада оруулhанай түлөө хэн харюусаха ёhотой болоноб? Даалгагдаhан хүдэлмэриин түлөө эрилтын, харюусалгын hуладаhан дээрэhээ эдэ бүгэдэ юумэн болоно гэхээр. Партийна хүдэлмэрилэгшэдтэ шанга эрилтэ табиха байгаа. Тэдэнэр баталан абаhан шиидхэбэринүүдэй дүүргэлтын түлөө нэн түрүүн харюусалгатай гээшэ. Хубилган шэнэдхэлгын эхилhээр 5 жэлэй туршада олон тоото шиидхэбэринүүд, тогтоолнууд дүүргэгдэнгүй үлөө гэхэдэ нэгэшье алдуу болохогүй.

Үзэл сурталай хүдэлмэридэ дутагдалнууд яhала бии. Нэгэ багахан жэшээ дурдая. КПСС-эй Северобайкальскын горкомой секретарь формальна бэшэ нэгэдэлэй платформые шудалха зорилготойгоор тэдээнтэй холбоо байгуулхадаа, мэхэ гаргагша гэжэ зэмэлүүлэгдэбэ.

Районой коммунистнууд партида нягта нэгэдэлтэй байлгаха тухай хэлээ. Гэбэшье манай коммунистнууд 25—30 жэл соо партиин зэргэдэ ябагшад «партиин ветеран» гэhэн нэрэ зэргэдэ хүртөөд, пенсидэ гарахадаа, 25—30 түхэриг мүнгэ партийна кассаhаа үгэдэг болохо тухай оруулhан дурадхалнай агаарта үлөө. Коммунист бүхы наhандаа партиие материальна талаарнь дэмжэжэ ябаhан аад, үбгэрхэдөө партиин зүгhөө юундэ дэмжэгдэхэ ёhогүй болоноб?

Саашань хэлэбэл, партийна бүхы хүдэлмэрилэгшэд нюусаар дуугаа үгэлгын ёhоор хүтэлбэрилхы тушаалда hунгагдаха ёhотой.

Партиин гэшүүдэй түлбэриие 2 процент болгохо тухай дурадхал оруулаа hэмди. Хэзээ нэгэтэ партиингаа нюусаар байдаг үедэ партийна хүтэлбэрилэгшэдтэ, «Искра» газетэ гаргахын тула взнос түлэдэг байгаа. Мүнөө хэды ехэ мүнгэ коммунистнууд партиин кассада оруулнаб, тэдэнь хаана гаргашалагданаб гэхээр байна.

В. Б. ДАШАНИМАЕВ, Хэжэнгын райгүйсэдкомой арадай гэгээрэлэй таhагые даагша:

— Манай районой партийна эхин бүхы организацинуудта КПСС-эй XXVIII съездэдэ партиин ЦК-гай Платформо, мүн КПСС-эй Устав үргэнөөр зүбшэн хэлсэгдээ hэн. Юрэнхы дээрээ районой коммунистнууд партийна эдэ документнүүдые hайшаан дэмжэжэ, зарим тэды заhабари оруулхаар өөhэдынгөө дурадхалнуудые элирхэйлээ юм. Нэгэдэхеэр, Платформын проект соо КПСС-эй ажал ябуулгада коммунис хараа шугам элеэр харуулагдаагүй, «коммунизм» гэhэн үгын удха үгы байна. Тиимэhээ эндэ гансашье холын коммунис зорилгонуудые бэшэ, мүн ойрын шухала хараа шугамууд бэшэгдэнхэй байха болоно. Хоёрдохёор, партийна организацинуудай секретарьнуудые (КПСС-эй ЦК хүрэтэр) олон кандидадуудhаа шэлэжэ, нюусаар сэхэ дуугаа үгэхэ гуримаар hунгаха дурадхал оруулнабди. Гурбадахяар, партиин зэргэhээ дураараа гаража ошохо арга олгоходоо, гэшүүнhээ гаргаха гурим заабол үлэхэ ёhотой. Дүрбэдэхеэр, партийна гэшүүнэй түлбэриин 50 процентые эхин партийна организацида үлөөбэл, партийна бюджет үригдэжэ, ойлгуулламжын, эмхидхэлэй хүдэлмэри ябуулха мүнгэ зөөри хомордожо магад гээшэ. Тиимэhээ партийна эхин организацида 25—30 процентыень үлөөбэл, хүрөөд лэ байха.

Табадахяар, олонхи коммунистнууд партиин гэшүүндэ кандидадуудаар абаха институдые үлөөхэ гэhэн hанамжатай.

Саашань хэлэхэдэ, 18 наhанhаа залуушуулые партиин гэшүүнээр абаха гэhэниие дэмжэнэб. Энэ наhандаа хүн хуулиин наhанда хүрэнхэй байна бшуу. КПСС-эй обкомой элидхэл соо арадай эрдэм hуралсал тухай дүүрэн шэнжэлэл хэгдээгүй. Бидэ, арадай эрдэм hуралсалай хүдэлмэрилэгшэд ехэ юумэ хүлеэгээбди. Юуб гэхэдэ, XVIII зуун жэлдэ ажаhууhан француз философ Дантоной «Арад зондо хилээмэнэй hүүлээр эгээл шухаланьhургуули» гэhэн үгэнь мүнөөшье хүсэеэ буураагүй бшуу.

Һургуулиин реформо тухай парти, правительствын тогтоолой гарахада, ехэ хубилалта болохоор хүлеэгээ hэмди. Юумэн хубилаагүй, хооhон үгэ болоод үнгэршоо. Урдандаа багша гээшэ тон хүндэтэй хүн байhан. Мүнөө багшые хүндэлхэ хүн хомор. Мүнөөнэй багша ямаршье эрхэгүй, түшэг тулгууригүй, хормой дүүрэн үбшэ хабшанда баригдашаhан, тулюур түйган мэргэжэлтэ болонхой. Манай районой арадай эрдэм hуралсалай хүдэлмэрилэгшэдэй профсоюзда 1200 гэшүүн бии. Теэд жэлдээ багшанарта амаралта, аршаанда ошохыень оройдоол 30 путёвко үгтэдэг юм. Хэрбээ энэ путевко хүлеэхэ болоо hаа, багшада 40 жэл хэрэгтэй.

Багшанарай салин бага. Мүнөө юумэнэй үнэ сэнгэй дээшэлжэ байгаа сагта багшанар моодно хубсаhанhаа байха юрын hэнэгтэй хубсаhа абаха аргагүй байна. Юрэдөө, олонхи ушарта hурагшаднай багшанарhаа hайнаар хубсалдаг болошоо.

Һургуулинуудта буряад хэлэ заалга тухай. Национальна hургуулинуудта hураhан үхибүүд институдта орохо hайн бэлэдхэлтэй байдаггүй гэhэн хэнэйшьеб үгэдэ этигэжэ, гэртэхиниинь үхибүүдээ ород хэлэнэй hургуулида оруулдаг болошоhыень мэдэнэбди. Энээнhээ уламжалан, тон ехэ алдуу эндүү гаргагдаа. Удаань hургуулиин үхибүүдые буряад hургуулида оруулхамнай хүшэр байба. Гэртэхиниинь арсаа бшуу. Мүнөө hайн тээшээ хубилжа байна. Саашадаа энэ талаар хэхэ ажал ехэ. Ойрын сагта буряад поэт, уран зохёолшодой зохёолнуудаар «Һургуулиин библиотекэ» гэhэн серитэй тусхай программаар номуудые барлабал hайн бэлэй. Иимэ номуудые багшанарнай хүлеэhээр үнинэй.

С. А. ГУРКО, Онохойн ЛПК-гай электро-гагнуурш ан:

— Манай комбинадай партийна организаци КПСС-эй Платформо болон Уставые зүбшэн хэлсэхэ талаар нилээд ехэ хүдэлмэри ябуулаа гээшэ. Олон hанамжа, дурадхалнууд байгаа, шүүмжэлгэнүүдшье ехэ hэн. Тиигэбэшье коммунистнуудаймнай олонхинь түрэл партиингаа платформые баримталха байhанаа мэдүүлнэ.

Хубилган шэнэдхэлгын эхилжэ байха үедэ Онохойн модоной промышленна комбинат гүрэндэ 5 миллион түхэриг үритэй байhан юм. Коллективнай ажахын тоосоондо орожо, хүл дээрээ гарахые хүсэhэн байгаа. Юумэн гансата бүтээгүйшье hаа, табан жэлэй үнгэрөөд байхада, түрүүшынхиеэ олзо оршо оруулаа hэмди. 1967 онhоо хойшо хэрэхэяа болиhон 13-дахи салингаа нёдондо абаабди. Үйлэдбэриингөө үлэгдэлнүүдhээ мүнөө арадай хэрэглэмжын 23 ондоо эд бараа гарганабди. Эгээ мүнөө үйлэдбэри дээрэhээмнай голодоhон гарахаяа болинхой. Эдэ бүгэдые дурдахадаа, хүшэр хүндэ үедэ бидэ урмаа хухараагүй, харин ажалайнгаа бүтээсэ дээшэлүүлхэ арга замуудые бэдэрээд, олообди, hанаhандаа хүрөөбди гэжэ тэмдэглэхэ hанаатайб. Онохойн ЛПК-гай хүдэлмэришэд, бидэ, энэ амжалтаяа партиин эхилhэн хубилган шэнэдхэлгэтэй, партийна уялгатаяа сэб сэхэ холбодогбди.

Хэды тиигэбэшье, Байгал шадарай оршон тойронхи байгаали хамгаалгатай холбоотой хэмжээнүүдhээ боложо, манай предприятиин ой модоор хангагдасань хангалтагүй боложо эхилээ. Хүрбын, Хандагатайн леспромхозууд модо элбэгээр буулгаха аргагүй боложол байна. Тиимэhээ манай комбинадай хуби заяае hайн тээшэнь шиидхэхын тулада шэнэ шэнэ продукцинуудые бүтээн гаргаха аргатай болохоор hаяын сагта хубилгаха шухала.

Комбинадаймнай дэбисхэр дээрэ итальян фирмын хабаадалгатайгаар мебельнэ, фабрика барихые бидэ өөhэдөө дурадханабди. Партиин обкомой, республикымнай правительствын энэ дурадхалыемнай дэмжэхыень гуйнабди.

Харин харюудань найдуулха үгэнүүднай иимэ байха: бидэ, онохойнхид, фабрикын хэрбээ баригдабал, хэрэгтэй мебелеэр хүн зониие бушуу хангажа эхилхэ бэлэйбди.

Намайе гол томэhээ хадуурба гэжэ шүүмжэлhэнэй хэрэггүй. Үйлэдбэриин ашаг үрэ, хүн зоной хэхэ ажалаар хангалга, тэдэнэрэй ажабайдалые hайжаруулгэ, минии hанахада, бултадаал партиимнай платформо болоно.

Партиин обкомой пленум хүдэлмэриеэ энээгээр дүүргээ.

Мүнөөдэр — оршон тойронхи байгаали хамгаалха бүхэсоюзна үдэр

ХҮНҮҮДТЭ — СЭБЭР АГААР

Бузарлагдаһан агаар зондо, ан амитадта, оршон тойронхи байгаалида аргагүй ехэ хоро хүргэдэг гээд мэдээжэ ааб даа.

Агаар сэбэрлэхэ, хамгаалха талаар хэмжээнүүдэй хэдышье абтаа һаань, республикын городуудай, һуурин, тосхонуудай агаар хэмһээ 2—3 дахин үлүү муухай болоһон байдаг. Буряадай гидрометеорологиин түбэй мэдээсэһэнэй ёһоор, Улаан-Үдэ хотын агаар соо тооһон, азодой окись, фенол, формальдегид хэмһээ холо үлүү дайралдадаг болонхой. Харин бензиперин гэһэн бодос нормоһоо аяар 13 дахин үлүүгээр дайралдана гэжэ тодоруулагданхай. Имагтал энээнһээ боложо, манай Улаан-Үдэ хото Советскэ Союзай эгээл ехээр бузарлагдаһан городуудай нэгэн гэжэ бүридэлдэ абтанхай.

Сэбэр агаарые хамгаалха талаар юуншье хэгдэнэгүй гэжэ хэлэхэнь баһа бэрхэтэй. 1987 ондо КПСС-эй ЦК-гай ба СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй абаһан тогтоолой ёһоор Байгалай баялиг, уһа, агаар хамгаалха талаар хэмжээнүүд яһала абтана. Эдэ хэмжээнүүдэй бэелүүлэгдэхэдэ, хорото бодосуудаар агаар бузарлаха ябадал бага болгогдохоор хараалагдана. 1989 оние үнгэрһэн 1988 онтой сасуулжа үзэхэдэ, агаар бузарлаха ябадал 21,2 мянган тонноор хорооогдоо гээшэ.

Арбан гурбадахи табан жэл соо «Бурятэнерго» нэгэдэлдэ үйлэдбэридэ хэрэглэгдэһэн агаарые серэһээ сэбэрлэхэ тухеэрэлгэ баригдаха, мүн баһа азодой окись хаялгые хороохо хэмжээнүүд бэелүүлэгдэхэ юм. Байгалай дэргэдэхи һууринууд зайн галаар дулаасуулагдадаг түхеэрэлгэнүүдээр хангагдаха байна. Хэрбээ 2-дохи ТЭЦ-ые түргэн саг соо барижа, ашаглалгада оруулаа һаа, городой 140 гаран котельнэ усадхагдахаар хараалагданхай. Эдэ түсэбүүдые түргэн бэелүүлээ һаа, республикымнай ниислэл хотын агаарай сэбэр болохонь лабтай. Теэд энээниие бэелүүлхэ гээшэмнай хүшэр.

Сэлэнгын ЦКК-да, ЛВРЗ-дэ, 1-дэхи ТЭЦ-дэ агаар хамгаалха, сэбэрлэхэ объектнүүд саг болзор соогоо ашаглалгада тушаагданагүй. Гол шалтагаануудынь гэхэдэ, материалнууд дуталдана, түхеэрэлгэнүүд асарагданагүй, баталагдаһан хэлсээнүүд бэелүүлэгдэнэгүй, мүнгэн багаар һомологдоно гэхэ мэтэ.

Эдэ барилгануудые РСФСР-эй Министрнүүдэй Совет хинадаг гээшэ. Тусхайлбал, СССР-эй Гүрэнэй гидрометкомой түрүүлэгшэ Ю. А. Израэль тус комиссиие хүтэлбэрилнэ. Хэды тиигэбэшье, түсэбүүднай бэелүүлэгдэнэгүй. Оронойманай экономикын һуладаһан дээрэһээ иимэ ушар тохёолдоно гэжэ тоолонобди.

Хэды тиигэбэшье һаань, бидэнэр Байгалай захада ажаһуугшад, өөһэдынгөө арга боломжонуудые гүйсэд хэрэглэнэгүйбди. Өөһэдынгөө зэмые ондоо зондо тохохомнай хайшаа юм? Агаар сэбэр байлгаха, хамгаалха хүдэлмэриин муугаар бэелүүлэгдэһэн ушар биднэнһээ сэхэ дулдыдана. 1989 оной шалгалтын дүнгөөр олонхи предприятинуудта, нэгэдэлнүүдтэ, үйлэдбэринүүдтэ агаар сэбэрлэхэ, хамгаалха дүрим сахигдаагүй, бодото хэмжээнүүд хараалагдаагүй, бэелүүлэгдээгүй байха юм. Жэшээнь, агропромсоюзай предприятинууд, «Забайкаллес» нэгэдэл, Шэнэ-Бэрээнэй машина-заһабарилгын завод, «Бурятгражданстрой» гэжэ үйлэдбэриин нэгэдэл гэхэ мэтэ энэ тоодо ороно. Олонхи түхеэрэлгэнүүдынь хуушаранхай, заһабарилагдахаяашье болинхой юм.

Буряадай АССР-эй байгаали хамгаалха Гүрэнэй комитедэй инспекторнүүд, олохон предприятинуудай хүдэлмэриие зогсоохо баатай болодог. Мүнөө хүсэндөө байһан хуулиин ёһоор ажахын 21 хүтэлбэрилэгшэдые гэмнэһэн тусхай протокол бэшэгдэжэ, тэдэнэртэ яла түлүүлхэ тухай асуудал табигдаба. Эдэ хүтэлбэрилэгшэд хорото бодосуудаар агаар бузарлаха ябадалтай тэмсэл эмхидхэнэ, хүтэлбэрилнэгүй, гүрэнэй инспекторнүүдэй зүбшөөл заабари тоохогүй гэжэ һэдэнэ.

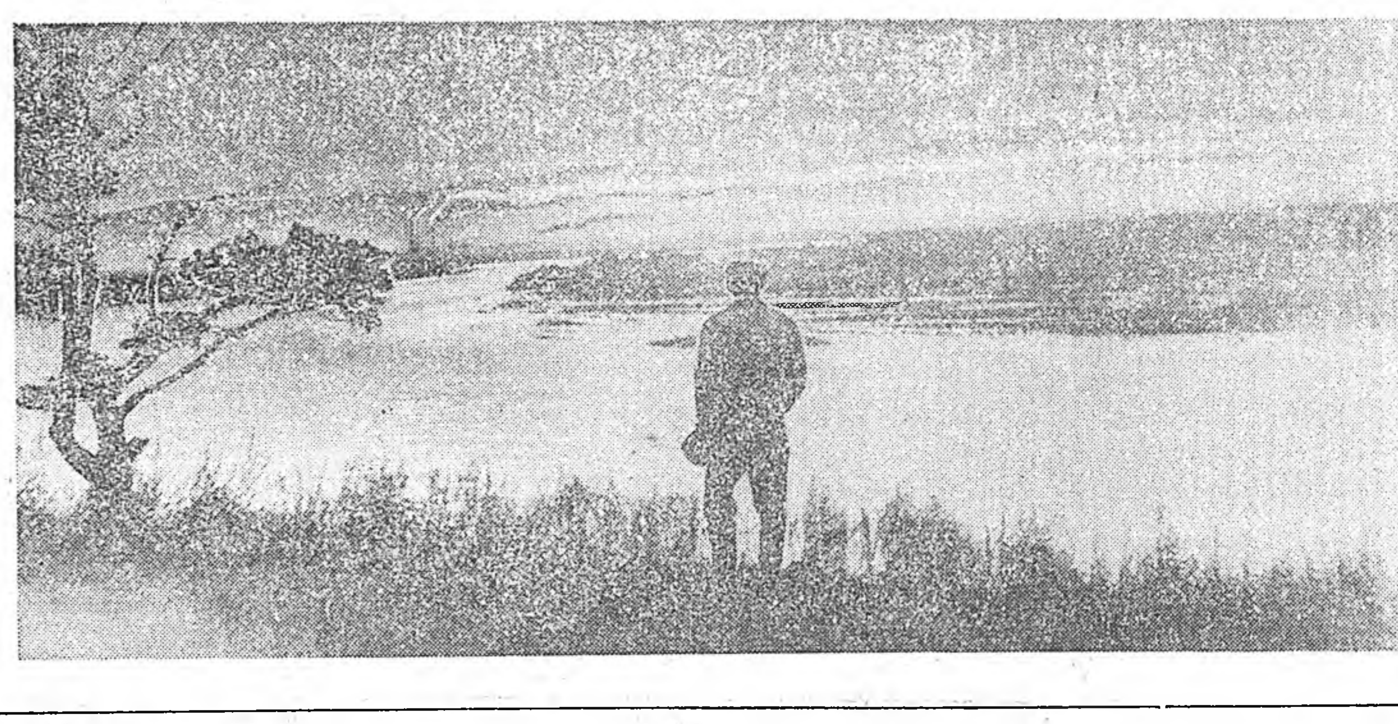
Саг ошожол байна. Зомнай бузарлагдаагүй сэбэр агаараар амилха ёһотой гээшэ. Тэдэнэр агаар бузарлагшад харюусалгада хабаадуулагдаха ёһотой гэһэн эрилтэ тон зүб табина бшуу. Сэбэр агаараар амилхын түлөө бултадаа тэмсэл.

В. СЛУГИНОВ,
Буряадай АССР-эй байгаалиие хамгаалха Гүрэнэй комитедэй агаар хамгаалгын таһагай начальник.

ХУУШАНАЙХИ МЭТЭЭР ХҮДЭЛЬӨӨР

Байгалые хамгаалха тухай хэды олон статьянууд бэшэгдээ гээшэб, хэды олон үгэнүүд хэлэгдээ гээшэб, парти, правительствын тогтоолнууд баталагдан абтаа гээшэб? Зүгөөр эдэмнай саарһан дээрээ, үгышье һаа, хүдал хубхай хөөрэлдөөн болоод лэ үнгэрнэ. Харин эрдэни зэндэмэнимнай хосоржол байһаар. Эндэ Сэлэнгын целлюлозо-картонно комбинат 280 мянган тонно картон гаргаха аад, 171 мянган тонно гаргадаг юм байба.

Сэлэнгын ЦКК жэл соо 30 мянган тонно хорото бодосуудые хаядаг юм. Эдэ хорото бодосуудые 1992 он болотор 2—3 дахин хороохын тула 30—35 миллион түхэриг гаргашалхада, хэр зэргын туһатай байха хаб? Сэлэнгын ЦКК дэлхэйн тогтоомол нормоһоо 218 дахин муухай бодос агаар руу хаяжа бузарлана. Энээнһээ боложо, 200 мянган гектарта ой модон үндэһөөрөө хатажа эхилһээр үнинэй. Хүнүүдэй, үхибүүдэй үбдэхэ ябадалнууд олошороо.

Манай зураг дээрэ Сэлэнгын ЦКК-гай утаанай номин һайхан байгаалииемнай бузарлажа байхыень харанат.

П. БУРМАКИНАЙ фото.

АНХАРХА ШУХАЛА

Эхэ оронойманай хүбшэ тайгын шэмэг болодог туруута ангуудай дундаһаа хандагай эгээл томо бэетэй, мяха, арһа элбэгтэй ан болоно. Тайгын баялиг болодог энэ амитаниие газаагаа байлгажа, тусхай хандагай үсхэбэрилхэ фермэ бии болгоо һаа, яаха юм? Ороной зарим нютагуудта эдэнэрые үсхэбэрилдэг тусхай ажахынууд бии болоо гэһэн һураг суу гарадаг. Эдэнэрэй дүй дүршэл манай республикын госпромхозуудай, коопзверосовхозуудай хүтэлбэрилэгшэд юундэ анхаралдаа абанагүй гээшэб? Али залхуурна гээшэ гү гэһэн асуудалтайгаар манай редакцида бүлэг уншагшад—И. П. Низовцев (Баргажан), П. И. Бурмакин, Ч. Д. Будаев, М. Сутурин, Б. Бадмаев, И. Карбаинов, В. Брюханова, Ц. Жалсанова (Улаан-Үдэ), М. Цыренов, Д. Аюшеев, Д. Цыренжапов (Захаамин) болон бусад тон зүб хандана. Дурсагдаһан энэ асуудалда харюусахыень биолог-охотоведээр хүдэлдэг байһан М. Н.-С. Гылыковтэ манай редакци хандаһан байна.

Үни урданһаа хойшо хүнүүд хандагайе гэрэй тэжээмэл амитан болгохо гэжэ оролдолго гаргадаг һэн. Манай орондо дайнай урда тээхи жэлнүүдтэ, 1933 ондо Москвагай зоопаркда болон нэгэ хэды заповеднигүүдтэ профессор П. А. Мантейфелей хүтэлбэри доро иимэ ажал ябуулагдажа эхилһэн юм.

1949 ондо Коми АССР-эй Якша тосхон Печеро-Илычерскэ заповеднигэй мэдэлдэ дэлхэй дээрэ түрүүшын хандагай үсхэбэрилхэ туршалгын фермэ эмхидхэгдээ бэлэй. Энэ фермын түйлаһан амжалтануудта охотовед Е. П. Кнорре ехэ габьяатай гэжэ онсо тэмдэглэмээр. Хоёрдохи хандагайн фермэ 1963 ондо Кострома городой хүдөө ажахын туршалгын станциин дэргэдэ байгуулагдаа. Гурбадахи фермэ Ярославль хотын хажууда 1980 ондо бии болгогдоо.

Печеро-Илычерскэ фермэдэ хандагайе гэрэй амитан болгон тэжээхэ талаар олон туршалганууд хэгдэжэ, һайн үрэ дүн түйлагдаһан байгаа.

Хандагай ехэ номгон зантай амитан, һая гараһан тугалые гараар, угжаар эдеэлүүлхэдэ, харууһалһан хүндэ ехэ дададаг, тэрэниие эхэмни гэжэ тоолоод, ходо дахаад ябадаг.

Түрүүшын хандагайн фермэдэ 300 гаран амитад тэжээгдээ. Тэдэнэй 69 толгойнь тугал байхадаа хээрэһээ баригдаһан, бусадынь фермэдэ түрэһэн энгинүүдэй тугалнууд болоно. Эдэнэй дунда 5-дахи үеын хандагайнууд бии. Гараар һаажа һурганхай. Һүтэй энгинүүд үдэрэй туршада 7 литр хүрэтэр һү үгэнэ, жэл соо 500 литр һүн нэгэ хандагайһаа һаагдана.

Кострома хотын хажуудахи фермын эрдэмтэд В. М. Джурович П. Н. Витокович хоёр хандагайн һүн элдэб үбшэ аргалхада ехэ туһатай гэжэ тодорхойлоо. Ангай һүн үнеэнэйхидэ орходоо хоёр дахин үлэтэй, үдхэн. Хандагайн һүн тоһоной, белогой, микроэлементнүүдэй болон аминокислотануудай бүридэлөөр үнеэнэйхиһээ онсо илгарна. Жэшээнь, энгинэй һүн соо 7—10 процент тоһон, 8—9 процент белок бии. Харин аминокислотануудынь үнеэнэйхидэ орходоо 5—6 дахин ехэ юм.

Хандагайн һүн рахит, туберкулёз, хотын шарха эмшэлхэдэ урагшатайгаар хэрэглэгдэнэ. Тэрэнэй һүн бактерициднэ шанартай хадаа зунай халуун үедэ 3—4 үдэр соо эдэдэггүйнь үнэтэй сэнтэй бшуу.

Б. М. Джурович хандагайн һү өөрынгөө заабаряар уугаад, хотынгоо шарха хүсэд эдэгээжэрхиһэн байха юм. 4 долоон хоногой туршада хандагайн һүөөр хотын шарха аргалһанай һүүлдэ үбшэнтэн эдэгэдэг, харин бусадайнь шархын хэмжээниинь бага болодог. 3—4 долоон хоног соо эмшэлһэнэй хойно үбшэнтэнэй бэе махабад һайжардаг, шэгнүүрынь жиирэй 5—6 килограммаар нэмэдэг. Иигэжэ хүнэй үбшэн бэе болбол хүбхэн шэнгеэр хандагайн һүнэй амируулдаг шэдитэ хүсые шэнгээнэ ха юм.

Энэ фермэдэ дэлхэй дээрэ эгээл түрүүшынхиеэ хандагайн шуһан эбэр амиды ангуудһаа тайрагдан абтажа, шанагдаад, лосекрин гэжэ эмнэлгын препарат буйлуулагдан гаргагдаа. Лосекрин хадаа бугын эбэрһээ гарадаг пантокринһаа эмэй талаар һайн шанартай гэжэ тодорхойлогдоо. 18 жэлэй хугасаа соо Костромада 242 хандагай тэжээгдэһэн, 13,2 мянган литр һүн һаагдаһан түүхэтэй. Эндэ баһал эгээл түрүүшынхиеэ энгинүүдые машинаар һаадаг арга туршагдаа һэн.

Хандагайнууд адуу малай хэрэглэдэггүй уляаһа, бороложо, улаан бургааһа, нарһанай шэлбүүһэ эдидэг гээшэ. Тэдээндэ үбһэ сабшаһанай, дулаан дал, хашаа бариһанай үлүү. Хандагайнууд фермынгээ оршон тойрондо бэлшэдэг. Үдэртөө һаалгахаяа, дабһа долёохоёо 3—5 дахин хотондоо ерэдэг заншалтай. Эдэ бүгэдые һайнаар лэ ойлгоһон хүн дуран соогоо тайга хүбшэдэ байратай амитаниие газаагаа байлгажа, тэрээнһээ һү ехээр һааха, хоёрдохи үнеэтэй болохын түлөө оролдохо болоко гээшэ.

Манай республика дотор хандагайн фермэнүүдые эмхидхэхэ арга боломжонууд бии. Хааннаб гэхэдэ, Забайкалиин гүрэнэй национальна парк (Баргажанай район), музей-зоопарк (Дээдэ-Онгостой) болон республикын һарьдаг үндэр уула хадануудтай Баунтын, Баргажанай, Захааминай, Ахын болон бусад районуудай госпромхоз, коопзверопромхозуудай хүтэлбэрилэгшэд, эдэбхитэд бодомжолжо үзөө һаа, һайн үрэ дүн түйлаха аргатай гэжэ һанагдана. Юуб гэхэдэ, манай республикын зарим нютагуудта хандагайн тугал тэжээжэ, томо болгоод, хүбшэ тайгадань табидаг һайн һайхан сэдьхэлтэй ангуушад, егерьнүүд, ойн ажахынуудай хүдэлмэрилэгшэд олон гээшэ. Тиимэһээ хандагай, бугануудай тэжээлэй хомор сагта, хүйтэнэй үедэ тэдэнэй тугалнуудые олоорнь барижа тэжээжэ һургаа һаамнай, һайн үрэ дүн үгэхэнь дамжаггүй. Энээн тухай бодожо үзэхөөр. Гансал оролдолго, эдэбхи үүсхэл хэрэгтэй ха юм.

М. ГЫЛЫКОВ.
Биолог-охотовед.

Манай тайлбари

ХАРА ТОЛГОЙТО ТАРБАГАН

Манай республикын амитадай аймагай зарим нэгэ ангууд зоной нюдэндэ балай торсолдодоггүй. Энээнэй ушарынь гэхэдэ, амитадай хомороо гү, али хүнэй ехээр ябадаггүй газарта байдагһаа үндэһэтэй.

Иимэрхүү амитадай нэгэн хара толгойто тарбаган болоно. Энэ амитан манай республикын урда зүгэй районуудта байдаг олондо мэдээжэ талын тарбаганһаа ондоошог юм. Эвенк яһатанай хэлэн дээрэ «огьэ» гэгдэдэг хара толгойто тарбаган республикымнай Хойто-Байгалай, Баунтын, Баргажанай ба Хурамхаанай районуудта үзэгдэдэг гээшэ.

Огьэ мэрээшэ амитадай нэгэн болоно. Тэрэ юрын тарбаганһаа бэеэрээ багашаг. Томо болоһон амитад 50—55 сантиметр ута бэетэй ба 3—4 килограмм шэгнүүртэй юм. Эгээл томонуудынь 5—6 килограммда хүрэдэг. Хара толгойто тарбаганай нооһониинь юрын тарбаганайхида орходоо зөөлэн ба ута юм. Толгойнгоо зулай дээрэхи хара ноохонуудай нюдэнһөө доошоо ба шэхэнһээ хойшоо ургадаг ушарһаа өөрынгөө нэрэ абаһан байха юм.

Огьэ ходын үндэртэ, һарьдагта байрладаг. Гол горхонуудай эхиндэ байгааша хабсагайгаар тойрогдоһон хүнды соохи, нуурнуудай ба булагуудай хажуугаархи альпийскэ нугануудай хомор янзын ургамал энэ тарбаганай гол хоол болодог. Зунай сагта огьэ эдэ нугануудай хажуу тээхи томо шулуун доогуур байрладаг. Ургамалай зөөлэн хубинууд ба ехэнхидээ томо сэсэгүүд энэ тарбаганай дуратай эдишэ болодог.

Үбэлжэхынгөө урда тээ огьэ хадын хаягаархи гү, али багашаг гүбөө мэтын, шулуу багатай газарта малтаһан нүхэн тээшээ нүүдэг. Хойто районуудай хара толгойто тарбаганай байдаг газарта эртэ саһан ородог, хүйтэрдэг, саһаар хушагдадаг ба орой сагта хабартаа саһанай хайладаг ушарһаа энэ амитанай үбэлжэөөнэй нүхэнһөө гараха саг майн хахадһаа июнь һарын хахадта тудана. Мүн үбэлжэхэеэ нүхэндөө ородог сагынь сентябрь һарын эхинһээ захална.

Нэгэ нүхэн соо дундаа зэргээр 4—5 амитад үбэлжэдэг юм. Олоороо нэгэ нүхэн соо байхадаа, хүйтэнэй саг ядабаригүйгөөр үнгэргэдэг юм. Эндэһээ огьэ 3—4 һара соо үбэлжэхын тула бэедээ дотор өөхэ суглуулха гэжэ оролдодог. Үбэлжэһэн нүхэн сооһоо гараһан эмэ огьэ 1—7 хүрэтэр, олонхидынь 4—5 зулзага түрэдэг. Нэгэ тарбаган жэл бүри түрэдэггүй. Нэгэ-хоёр жэл болоод түрэдэг тула, хара толгойто тарбаганай тоо ехээр олошордоггүй. Мүн шэрүүн, хүйтэн байгаали энээнэй шалтагааниинь болоно.

Юрын тарбаган аюул харамсаараа, дохёо үгэдэг. Тэрээниинь нохойн хусахатай адлирхуу. Харин огьэ юрын тарбаганһаа ондоо дуутай абяа гаргадаг. Энэнь тухайлхада наринаар татаһан эшхэрээн болоно.

Намарай үедэ, хара толгойто тарбаганай нүхэндөө орохо сагайнь урдахана агнажа болохо юм. Урда сагта энэ ангуури ехэнхидээ эвенкнүүд хэдэг һэн. Эвенкнүүд хара толгойто тарбаганай арһаар элдэб хубсаһа, малгай ба бээлэй оёдог, дотор өөхөөрнь хүнэй үбдэхэдэ хэрэглэхэ эм дом буйлуулдаг, мүн мяхыень эдидэг байгаа.

Мүнөө хара толгойто тарбаганай тоо үсөөн болоо. Энэ амитан удаан үдэдэг ушарһаа ехээр агнуури хэхэдэ үсөөржэ, олошордоггүй. Тиимэһээ агнуури наринаар хэхэ, нэгэ газарһаа олон тарбага бариха ёһогүйбди. Хара толгойто тарбаганай олошорхын тулада оролдохо ёһотойбди.

Б. БАДМАЕВ.

ТОДХОР БОЛОЖО МАГАДГҮЙ

Хуудам, хуурай һалхитай уларил асарһан хабарай һүүлшын һара дүүрэбэ. Тиигээшье һаа, энэ һарада урда жэлнүүдэйхиһээ 2—4 градусаар үлүү дулаан болоһон байба. Энэнь сабшалан, бэлшээриин ногооной ургахада, нилээдгүй нэмэри боложо үгөө гээшэ. Харин май һарада мааража гэдэгтэл, үнгэрһэн үе соо хура бороогүй хуурай, шанга һалхитай үдэрнүүд үзэгдөө һээб даа. Жэшээнь, Түнхэнэй, Ахын, мүн Байгал шадарай, Баунтын, Муйскын районуудта 31—37, 10—16 миллиметр шиг нойтоной ороһон байгаа һээнь, тарялан, бэлшээрээр баян нютагуудта бэлгэшье уһанай дуһаагүйнь харамтай.

Газаамнай зунай эхин һарын үдэрнүүд орожо ерэнхэй. Энэ һарада хабарай хүйтэн амин залиржа, һэратай, халуун үдэрнүүдэй үзэгдэхэ хаһа ерэбэ. Һарын туршада үдэр утэ, һүни богони боложо захалдаг, хура бороо элбэгээр ородог байгаа. Зарим жэлнүүдтэ баруун гү, али баруун-урда зүгһөө хүрэжэ ерэһэн хүйтэн агаар шанга аадар бороо, заримдаа мүндэр асаржа, гай тодхор татаһан ушарнууд үзэгдэдэг. Байгша оной июнь һарын зарим үдэрнүүдтэ иимэ гай тодхор үзэгдэжэ магадгүй. Һарын тэн багаар баруун-урда болон баруун зүгһөө шанга шуурган һалхинай болоходо, хура бороо ехээр орохо зэргэтэй. Һарын туршада ороһон хура бороо урда жэлнүүдэйхиһээ бага байха.

В. БРЮХАНОВА,
Улаан-Үдын гидрометобсерваториин таһагые даагша.

Уласхоорондын шэнжэлгэ

ХҮН ЗОНОЙ АША ТУҺАДА

ООН-ой штаб-квартирада барлагдаһан элидхэлнүүдэй зариманиинь һонигүйшэг байдаг гээд сэхыень хэлээ. Эндэ үнинэй хүдэлжэ байгаашадһаа энээн тухай асуугаа һаатнай, хэдэн шалтаг дурдаха байха.

Нэгэдэхеэр, зарим документнүүд урда тээнь гаргагдаһаниие дабтаһан байдаг. Тэдэнэй илгаание мэргэжэлтэдшье обёоросдхидоггүй. Хоёрдохёор, элидхэлнүүдэй олонхинь тон бирагүйгөөр бүридхүүлэгдэнэ. Тиимэһээ тэдэниие дипломадууд, ООН-ой секретариадай хүдэлмэрилэгшэд уншахаяа балай яарадаггүй. Гурбадахяар, үйлэ хэрэгүүдэй хүгжэлтэһөө холо гээгдэжэ барлагдадаг. Дүрбэдэхеэр...

Гэбэшье мэнэ һаяхан толилогдоһон «1990 ондо хүн зоной олошорхо тухай элидхэл» онсо анхарал татаба. Тус элидхэлэй хэмжээн 120 хуудаһан болоно. Олон тоото диаграммануудаг, схемэнүүд үгтэнхэй.

— «Орон бүхэнэй гол баялигынь гэхэдэ, хүн зон лэ болоно бшуу. Тиимэһээ тэдэнэртэ үни удаан, жаргалтай ажаһууха, мүн ажал хүдэлмэридэ зохёохы ёһоор хандаха арга боломжонуудые олгохо гээшэ саашанхи хүгжэлтын шухала зорилго гээшэ. Энэ бултанда мэдээжэ ааб даа. Тиигэбэшье мартагдахаяа һанагдадаг ха юм. Нэн түрүүн лэ материальна болон финансова нөөсэ баялиг тушаал анхарагдана бшуу»,— гэжэ тус элидхэлэй түрүүшын бүлэг дотор хэлэгдэнэ. Энэ элидхэлые ООН-ой хүгжэлтэ тухай программа зохёодог бүлэггйхид (ПРООН) бүридүүлээ юм. ПРООН хадаа хүн бүхэн дээрэ тоолоожо үзэхэдэ тон бага хэмжээнэй олзо доходтой гүрэнүүдтэ агибаа туһаламжа үзүүлдэг юм. Эдэ гүрэнүүдэй тоодо ехэнхидээ хүгжэжэ байгаа оронууд оролсодог гээшэ. Үзүүлэгдэжэ байгаа туһаламжа болбол орон доторхи нөөсэнүүдые зүбөөр хэрэглэхэ хэрэгтэ ехээр нүлөөлхэ зэргэтэй.

Теэд энэ туһаламжа ямараар хэрэглэгдэнэб? Ороной хүн бүхэндэ социально-экономическа хүгжэлтэдэ үрэ дүн асарна гү? Энэ асуудалые ПРООН-до, мүн бусадшье эмхинүүдтэ хүдэлжэ байһан экспертнүүд шэнжэлээ юм. Тиин тус элидхэлые бэлдэхэдээ хүн зоной аша туһые баримталхаяа оролдоһон байна.

— Бидэнэй бэлдэһэн элидхэл хүн зоной ашаг туһада зорюулагдаа юм, тиимэһээ тэдэнэрэй хүгжэлтын замуудые өөһэдынь нэмэлэхэ арга боломжонуудые олгуулха [...] доо гээшэбди,— гээд тус документын [...]нууд мэдүүлнэ. Национальна бүхы [...] тын хэмжээн хадаа тэрэнэй яажа [...] һые, хэнэй хайшан гэжэ тэрэниие [...] дагые харуулдаггүй байха юм. Экономическа хүгжэлтын тоо баримтанууд [...] рин эдэ тоо баримтанууд яажа хүн [...] ажабайдалые һайжаруулгада нүлөөлһэн [...] жэ харуулха шухала гээд эксперт [...] лоно. Экономическа хүгжэлтын аша [...] байһые эдеэ хоолой, эрдэм бол[...] элүүр энхын талаар нүлөөлһөөрнь [...] хэ хэрэгтэй гээд тэдэнэр онсолно.

Манай түби дэлхэй дээрэ олон [...] хүн зоной ажабайдалай хүндэ хүшэ[...] һан тухай тоо баримтанууд тус до[...] дотор үгтэнхэй. Миллиард гаран хү[...] тэй ядаруу байдалтай. Миллиард [...] үлүү хүнүүдтэ медицинскэ талаар ту[...] жа үзүүлэгдэнэгүй. Зуун миллион ху[...] байрагүй. 800 миллион хүн үлэсхэл[...] һон ябаха ушартай болонхой. Юры[...] наци хэгдэдэггүй дээрэһээ жэл бүхэн[...] бэн миллион үхибүүд наһа барана. [...] лион хүн уншажашье, бэшэжэшье [...] гүй. 100 миллион үхибүүд һургуулида[...] ха эрга боломжогүй байха юм.

Тиимэһээ элидхэл дотор оруулагда[...] радхалнуудай тоодо сэрэгэй гаргаша[...] хороохо гэһэн эрилтэ болоно. һү[...] жэлэй туршада хүгжэжэ байгаа оро[...] сэрэгэй гаргашанууд хүгжэнги гүрэн[...] хидэ орходоо, гурба дахин түргэн[...] гаа юм. Тиин мүнөө жэл бүхэндэ [...] миллиард доллар гаргашалагдана [...]

Тус документые зохёогшод гүрэн бү[...] олоһон олзо доходые хүн бүхэн дээ[...] бээжа үзэһэн, мүн али орондо хүн [...] наһа эдлэнэб, эрдэм комтой байж[...] шэнжэлжэ үзэһэн байна. Эндэ 130 [...] тоо баримтанууд суглуулагдаа. [...] Япон түрүү һуурида гараба. Удаа[...] ци, Швейцари, Нидерланды, Канад[...] веги, Австрали оронод. Тэдэнэй хо[...] Баруун Европын бүлэг гүрэнүүд тоо[...]

БАЙДАЛЫНЬ ХҮШЭР ХҮНДЭ

Виолета Барриос де Чаморрын Никарагуагай президентын тушаал эзэлһэнһээ хойшо һараһаа үлүүхэн саг үнгэрбэ. Түүхын хэмжээгээр абажа хэрэбэл, энэ тон богонихон болзор ааб даа. Харин политическэ шэглэлээ хубилгажа байһан оронцо түрүүшын дүнгүүдые хэмээр лэ болонхой. Эндэ хубилалтануудай боложо байһые абаһаар лэ ойлгохоор.

Манагуа хотын үйлсэнүүдээр шэб шэнэхэн «мэрседесүүд», «БМВ»-нүүд олсороо һүндэлдэг болонхой. Хэдэн арбаад жэлэй туршада харида байһан бизнесменүүд ба газар эзэлэгшэд тэдэргээ бусажа ерэжэ байнхай. Үни удаан үргэлжэлһэн граждан дайнай үеын сагай ходорон ошожо байгаашье һаань, правительствын экономическа политикада дурагүйдэн, олсороо суглараһан хүн зониие нюдэ уһэтуулдэг газ хэрэглэн тараадаг ушар үзэгдэһөөр. Сандинистнүүдэй тала баригшад политическэ тэмсэлэй шэнэ арга боломжонуудые хэрэглэхые оролдоно. Правительствые буулгаха гэһэн эрилтэтэй тэдэнэй урианууд хаа хаанагүй үлгөөтэй.

Ороной экономическа хүгжэлтэдэ үмсын талые ехээр дэмжэхэ гэһэн шэглэлые Чаморрын правительство дахишье һаа, үсэдөөр баримтална гээд шэнжэлэгшэд тоолоно. Ушар юуб гэхэдэ, шэнэ кобинет бултадаа шахуу үйлэдбэриин, худалдаа наймаа эрхилэгшэдһээ, технократуудһаа бүридэнэ ха юм. Тиимэһээ тэдэнэр өөһэдынгөө талые харахые оролдоол ааб даа.

Саарһан мүнгэнэй үнэ сэн хоёр дахин доошолжо, хүн зоной хэрэгтэй юумэеэ худалдажа абаха арга боломжонь мүн лэ доошолһон байна. Харинаа бусажа ерэһэн латифундистнуудта урдань эзэлжэ байһан газар дайдань бусаагдаха болобо. Энэ талаар тусхай декрет абтанхай. Тиин сандинистнүүдэй дурадхаһан аграрна реформо бэелүүлэгдэхээ, болибо. Тус декредтэ тарнашад дурагүйтэнэ. Сандинистнүүдэй правительство буухынгаа урдахана «Гүрэнэй албан тухай хуули» баталһан юм. Энэ хуулиин ёһоор гүрэнэй алба хаагшадые ажалһаань гаргаха гээшэ хоригдоһон, тэдэндэ [...] ко соносхохо эрхэ үгтэһэн байха юм. [...] гүрэнэй гаргашануудые хороохо зор[...] гоор тус хуулиие тогтоохо гэһэн шийд[...] шэнэ правительство абаба. Гүрэнэй [...] хаагшад энэ шиидхэбэридэ эсэргүү [...] ганууды, буһалгаануудые хэһэн байн[...] Чаморрын правительство буута [...] ниие политическэ ба экономическа [...] толгоһоо аларба. Тиигэбэшье сроной [...] дент Никарагуагай байдал тон хүнд[...] гээд мэдэрхэ баатай болоо юм. США [...] президент туһаламжа үзүүлхээр [...] һэн. Энээниие Никарагуагай правит[...] тэшэ ядан хүлеэнэ. Теэд Никарагуа[...] ламжа болгон үгтэхэ гэһэн 300 [...] доллараһоо мүнөө дээрээ юуншье [...] байха юм. Энээниие США-гай [...] батагхаяа яаранагүй бшуу. Никарагуа[...] хардуу байдалай тохёолдоһон үедэ[...] гони болзороор ээлеэр эриһэй нүхэ[...] США үгэжэ шадахагүй байба. Энэ [...] миллион доллар ээлеэр үгэхыень пр[...] Чаморро США-гай президентдэ хан[...]

Контрасуудай саашанхи хуби заяа [...] асуудал шиидхэгдэнэгүй. Тэдэнэр [...] үедэ «аюулгүйн зонодо» сугларанхай[...] шье буу зэбсэгээ ехэл дурагүйгөөр [...] на: «Никарагуагай эсэргүүсэгшэд[...] гэй) штаб буу зэбсэг хүряаха хүдэл[...] болюулха тухай соносхоо, тиигэд [...] рыеньшье тодорхойлоогүй байна юм. [...] зэбсэгээ тушааһан сэрэгшэдые С[...] эдэбхитэд Солон зарим эрхэтэд [...] но гэһэн шалтаг контрасайхид дурдан[...] гэй түлөөлэгшэ Аристидес Санчес [...] орон доторхи байдалые тогтууригүй [...] но гээд сандинистнүүдые гэмнэнэ, [...] правительство абаһан үялгануудаа дүү[...] гүй гэжэ тэрэ тоолоно.

Ороной саашанхи хуби заяае тодо[...] ходоо, Оппортунис национальна [...] (ОНС-до) ородог политическэ парти[...] хоорондо ондо ондоо шэглэлые б[...] жа байһаниинь элирнэ.

Евгений МЕН[...]
Михаил ПОЛ[...]
(ТАСС)

Сэнхир экран

ВТОРНИК, 5

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Москва. 7.30—«120 минута». 9.35—«Асым-Ака»—баримтата фильм. 9.55—Манай студида «Антон-квартет». 10.10—«Больница на окраине города»—20 серитэй уран һайханай фильм. 3-дахи, 4-дэхи сери. 11.45—Хүгжэмтэ дамжуулга. 12.05—Мультфильм. 12.25—Хүүгэдтэ дамжуулга. 13.25—Соносхолнууд, мэдээсэлнүүд. 13.30—Время. 14.10—«Оршон байгыш, Газар дэлхэймнай!». 17.15—В. А. Моцарт. 39-дэхи номерой симфони. 17.50—«Приключения Электроника»—үхибүүдтэ фильм. 1-дэхи сери. «Побег». 19.00—Уласхоорондын балетнэ лагерь. 19.30—Время. 20.00—Мультфильм. 20.10—«Больница на окраине города»—20 серитэй уран һайханай фильм. 5-дахи, 6-дахи сери. 22.00—Время. 22.30—«Да, господин премьер-министр»—уран һайханай фильм. 1-дэхи фильм. (Би-би-си Великобритани). 23.10—Зохёохы ажалтанай «Пресс-клуб танилсуулна. 23.55—«Эти... три верные карты...»—уран һайханай фильм. 01.20—Шэнэ һонин.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

Москва. 9.00—Үглөөнэй гимнастика. 9.15—«Как я был вундеркиндом»—үхибүүдтэ фильм. 2-дохи сери. 10.20—Ритмическэ гимнастика. 10.50—Циркын артистнууд Ермолаеватан. 11.35—Мультфильм. 11.55—Татарай АССР-эй Гүрэнэй дуу, хатарай ансамблиин концерт. 12.35—«Чужая душа»—баримтата фильм. 13.15—«Государственная граница»—уран һайханай фильм. 3-дахи фильм. «Восточный рубеж». 1 дэхи сери. Улаан-Үдэ. 17.00—Киноочерк. 17.10—Баримтата фильм. 18.15—«Экран»—согсолбори. 18.45—«Фитиль»—бүхэсоюзна сатирическэ киножурнал. 18.55—Байгал. 19.15—«Байгалай үмэнэхи газар дээрэ». 19.45—Соносхолнууд.

Москва. 20.00—Мэдээсэлэй программа. Забһартань—21.00—«Амгалан нойрсогты, багашуул!»

Кино, театрнуудта

Театр оперы и балета

Гастроли Красноярского театра музыкальной комедии. Сильва — в 19.

«Дружба»

Да здравствует Сервац — в 10, «Авария»— дочь мента — в 12, 14, 16, 18-10, 20, 21-50.

«Прогресс»

Красный зал — Ситара (2 серии) 10, 12-40, 15-20, 18-10, 20-50. Зеленый зал — Гарем Степана Гуслякова — в 9-30, 11-30, 13-30, 15-30, 17-30, 19-30, 21-30.

«Родина»

Это было у моря — в 10, 16, «Авария»— дочь мента — в 12, 14, 18-10, 20, 21-50.

«Октябрь»

Дай лапу, друг—[...] Мой муж — инопланет[...] 11-10 (удл.), 13-20, 16[...] (удл.), 20-10, 21-40.

«Зеленый»

Белая кость — в 20.

«Восток»

Сборник мультфильмов[...] 30, Говори смело—[...] 21.

«Байкал»

Под принуждением—[...] 20-30.

ПРАВДА БУР[...]
Мүнөөдэрэй но[...]

Областной партийной конференциин тоосоон[...] тэ хуудаһануудта урга[...] руулжа үргэлжэлһөөр [...] эй Буряадай обкомой [...] хи секретарь Л. В. П[...] «Партиин XXVIII съезд[...] жэдэ табигдаха КПСС[...] гай Платформын, Совет[...] юзай Коммунис партии[...] вай проектнүүд тухай [...] лаар конференци дээр[...] элидхэл зүбшэн хэлэ[...] баадаһан делегадууд[...] үгэнүүдэй тоосоон га[...] нөөдэрэй номерой [...] хоёрдохи, гурбадахи [...] дүрбэдэхи хуудаһан[...] тэлэгдэбэ.

Редакторай орл[...]
Ц. Б. ЦЫРЕНДОР[...]

(Газетымнай удаадахи [...] июниин 7-до гараха)

НАШ АДРЕС:
670000, УЛАН-УДЭ
ул. Каландаришвили, 23.

Телефоны редакции: редактор—2-50-96, приемная—2-54-54, зам. редактора—2-68-08, зам. редактора—2-62-62, отв. секретарь—2-50-52, секретариат—2-66-76; отделы: партийной жизни и пропаганды—2-60-91, 2-56-23; промышленности и строительства—2-61-35, агропромышленный—2-63-86; 2-64-36; советского строительства и быта—2-69-58; культуры и школ—2-60-21, 2-57-63; информации—2-34-05; переводов—2-54-93; писем и селькоров—2-67-81; корректорская—2-33-61; выпускающие—2-35-95; собственные корреспонденты: п. Баргузин—91-1-44, г. Северобайкальск—35-73, п. Хоринск—55-6-99, г. Закаменск—31-61, п. Кырен—91-9-79. п. Агинское—3-40-69. Директор издательства—2-37-32, бухгалтерия—2-33-77, вахта—2-56-62.

Газета выходит 300 раз в год. Обьем 2 п. л. Индекс подписки газеты 50901.

Газета отпечатана республиканской типографией Госкомиздата Бурятской АССР. Директор 2-40-45.
Н-00386. Заказ № 129.